Ministerie van Landbouw, Visserij,
Voedselzekerheid en Natuur

> Retouradres Postbus 20401 2500 EK Den Haag

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Prinses Irenestraat 6
2595 BD DEN HAAG

**Directoraat-generaal Agro**
Directie Dierlijke Agroketens en Dierenwelzijn

**Bezoekadres**
Bezuidenhoutseweg 73
2594 AC Den Haag

**Postadres**
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

**Overheidsidentificatienr**
00000001858272854000

T 070 379 8911 (algemeen)
F 070 378 6100 (algemeen)
www.rijksoverheid.nl/lvvn

**Ons kenmerk**
DGA-DAD / 108664833

**Uw kenmerk**
2026Z18710

Datum 6 november 2026
Betreft Beantwoording SO over het fiche Mededeling EU-strategie voor de veehouderij

Geachte Voorzitter,

Met deze brief beantwoorden wij de inbreng van de leden van de fracties van D66, VVD, PRO, PVV, CDA, PvdD, CU en de BBB in de Tweede Kamer die zijn gesteld tijdens het schriftelijk overleg van 5 oktober jl. over het BNC-fiche Mededeling EU-strategie voor de veehouderij (Kamerstuk 2026Z18710).

***Vragen en opmerkingen van de leden van de D66-fractie***
*De leden van de D66-fractie hebben met interesse kennisgenomen van het BNC-fiche over de EU-strategie voor de veehouderij. Deze leden zien in de strategie een kans om de Europese veehouderij een helder en toekomstbestendig perspectief te bieden: een sector die bijdraagt aan voedselzekerheid en open strategische autonomie, die produceert binnen de grenzen van natuur, klimaat en dierenwelzijn en waarin boeren een goed verdienvermogen hebben. Nederland kan met zijn kennis, innovatiekracht en ervaring met de opgaven rond stikstof en dierwaardigheid in Europa het voortouw nemen. Deze leden hebben nog enkele vragen.*

*De leden van de D66-fractie lezen dat de meeste lidstaten verdienvermogen en concurrentiekracht lijken te verkiezen boven duurzaamheids- en dierenwelzijnsambities. Deze leden zijn ervan overtuigd dat deze doelen elkaar juist versterken. Zij vragen het kabinet toe te lichten hoe het kabinet in de Landbouw- en Visserijraad coalities vormt met gelijkgezinde lidstaten om die verbinding centraal te stellen en welke lidstaten het kabinet daarbij als natuurlijke partners ziet.*

Het kabinet verwelkomt de strategie voor de veehouderij, omdat deze in samenhang kijkt naar zowel de ontwikkeling van de veehouderij als het behalen van milieu-, natuur-, klimaat- en sociale doelen, waaronder de versterking van rurale gebieden en gemeenschappen. Het kabinet hecht groot belang aan het verbinden van economische doelstellingen zoals verdienvermogen en concurrentiekracht met duurzaamheids- en dierenwelzijnsambities. Nederland streeft ernaar om in de Landbouw- en Visserijraad coalities te vormen met gelijkgezinde lidstaten die deze integrale benadering delen. De Nederlandse Permanente Vertegenwoordiging bij de Europese Unie heeft een

belangrijke rol bij het vormen van deze coalities. In het kader van de nog te voeren besprekingen in Brussel zal niet worden niet ingegaan op namen van specifieke lidstaten. Daarnaast zet Nederland zich in om de Europese strategie voor de veehouderij zo in te richten dat deze ruimte biedt voor extensivering, omschakeling en gebiedsgerichte oplossingen. Het kabinet zet erop in dat deze verschillen worden meegenomen in de onderhandelingen.

*Ook lezen deze leden dat het kabinet kritisch is op Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB)-aanbevelingen in het Nationaal en Regionale Partnerschapsplannen (NRPP) die de nationale ruimte beperken. Zij vragen hoe het kabinet borgt dat de wens tot nationale ruimte niet leidt tot een lager Europees ambitieniveau en hoe het kabinet aankijkt tegen gemeenschappelijke Europese minimumambities als basis voor een gelijk speelveld.*

Het kabinet is in het kader van het GLB voorstander van het vastleggen van gezamenlijke Europese ambities op hoofdlijnen. Hier pleit het kabinet ook actief voor. De manier waarop de doelen gerealiseerd worden, kan vervolgens aan de lidstaten worden gelaten, waardoor maatregelen genomen kunnen worden die passen bij de nationale of regionale situatie. Door de ambitie op hoofdlijnen vast te leggen ontstaat er een gedeelde Europese ambitie zonder dat er wordt voorgeschreven hoe die ambitie op maatregelniveau moet worden ingevuld, waardoor er ruimte voor de lidstaten blijft bestaan

*Het kabinet onderstreept terecht dat de Nederlandse context, met een hoge veedichtheid en grote druk op ruimte, verschilt van die van lidstaten waar landverlating het risico is. Deze leden vragen hoe het kabinet zich ervoor inzet dat de strategie ook ruimte en ondersteuning biedt voor extensivering, omschakeling en gebiedsgerichte oplossingen, zoals in het nationale maatregelpakket voor landbouw, natuur en stikstof. Kan Europese financiering, bijvoorbeeld via het NRPP of het voorgestelde Europese Investeringsbank (EIB)-instrument, hieraan nadrukkelijk bijdragen?*

Via het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB, onderdeel van het NRPP) kan ondersteuning gegeven worden voor de genoemde thema's. Het kabinet streeft ernaar om het GLB in te zetten voor de uitdagingen waar Nederland voor staat en het GLB in balans met het maatregelenpakket in te zetten. Dit zal worden vormgegeven in het planfase van het NRPP waarover uw Kamer nader zal worden geïnformeerd. Daarbij zal ook gekeken worden naar mogelijkheden om de inzet te versterken met financiële instrumenten.

*De leden van de D66-fractie verwelkomen dat het kabinet positief tegenover een Europees verbod op kooisystemen staat en pleit voor positief welzijn en het gebruik van dierenwelzijnsindicatoren. Deze leden vragen hoe het kabinet zich ervoor inzet dat de herzieningsvoorstellen voor leghennen, vleeskuikens, varkens en rundvee met een ambitieus*

*en helder tijdpad komen. Hoe verhoudt het Europese tijdpad zich tot de gefaseerde normstelling in de Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB) Dierwaardige veehouderij?*

Het kabinet zal bij de Europese Commissie aandringen op ambitieuze, duidelijke toepassingstermijnen in haar wetgevingsvoorstellen en zich ervoor inzetten dat die toepassingstermijnen zoveel mogelijk aansluiten bij de faseringen in de AMvB Dierwaardige veehouderij. Omdat op dit moment het exacte tijdpad van de herzieningsvoorstellen van de Europese Commissie niet bekend is, kon er bij de AMvB Dierwaardige veehouderij nog geen rekening mee worden gehouden. Op het moment dat de Europese Commissie met herzieningsvoorstellen komt, zal worden bezien hoe die zich verhouden tot de gefaseerde normstelling in de AMvB Dierwaardige veehouderij.

*Ten aanzien van ééndagshaantjes lezen deze leden dat het kabinet met belangstelling kijkt naar een algeheel verbod. Zij vragen wanneer het kabinet tot een standpunt komt en welke voorwaarden het daarbij stelt.*

Een eerste reflectie op een dergelijk verbod is reeds gegeven in het fiche over de EU-strategie voor de veehouderij. Zodra de Europese Commissie een dergelijk voorstel zal doen, zal de Kamer conform de gebruikelijke 'beoordeling nieuwe commissievoorstellen'-procedure over het kabinetsststandpunt worden geinformeerd.

*Met betrekking tot de export van levende dieren buiten de EU vragen deze leden welke concrete alternatieven het kabinet inbrengt in de dialoog die de EC voert en hoe de minister de verschuiving naar handel in dierlijke producten en genetisch materiaal in Europees verband wil versnellen.*

Het kabinet heeft tijdens de onderhandelingen over het voorstel van de Europese Commissie voor een nieuwe Transportverordening voor levende dieren reeds ingebracht dat lange transporten van levende dieren over land en zee naar derde landen zoveel mogelijk moeten worden ingeperkt. Ten algemene zet het kabinet zich in voor een verschuiving van transport van levende dieren naar transport van dierlijke producten en genetisch materiaal en zal dat waar mogelijk ook blijven inbrengen.

*De leden van de D66-fractie lezen dat de strategie gelijktijdig is gepresenteerd met het Eiwitactieplan. Deze leden vragen het kabinet hoe beide in samenhang worden uitgewerkt en hoe het kabinet zich ervoor inzet dat veehouders die willen diversifiëren, bijvoorbeeld richting plantaardige eiwitteelt of samenwerking met precisiefermentatie en kweekvlees, daarbij volwaardig worden ondersteund.*

Het kabinet benadrukt dat de EU-veehouderijstrategie en het EU-eiwitactieplan complementaire initiatieven zijn. Waar de veehouderijstrategie het langetermijnkader schetst voor een veerkrachtige, duurzame en concurrerende veehouderijsector, biedt

het eiwitactieplan de inhoudelijke uitwerking voor de grondstoffen- en eiwitbasis die daarvoor noodzakelijk is.

*Deze leden steunen de oproep van het kabinet voor een eigen juridische categorie voor insecten en vragen welke steun het kabinet hiervoor ziet bij andere lidstaten. Tot slot vragen zij hoe het kabinet zich ervoor inzet dat GLB-middelen na 2027 gericht bijdragen aan de transitie, met een sterke positie voor jonge boeren en voor boeren die investeren in dierenwelzijn, natuur en klimaat.*

Steun voor een eigen juridische categorie voor insecten voor veevoer verwacht ik te vinden bij lidstaten waar insectenkweek plaatsvindt en de overheden van deze lidstaten die zich eerder hebben uitgesproken voor aanpassingen in wetgeving ten aanzien van insecten.
In Europees verband pleit het kabinet voor voldoende gezamenlijke ambitie voor het GLB, zoals ook verwoord in de recente kamerbrief (Kamerstuk 28625, nr. 387). Hierbij pleit het kabinet bijvoorbeeld voor een minimum inzet van 6% van het voor GLB-geoormerkte budget voor jonge boeren. De bijdrage van het GLB in Nederland zal gericht zijn op de uitdagingen die Nederland heeft. Dit zal worden uitgewerkt in de planvorming voor het NRPP (Nationale en Regionale Partnerschapsplannen) waarover uw Kamer nader geïnformeerd zal worden.

Vanaf 2028 worden lidstaten verplicht om een nationale strategie voor generatievernieuwing te ontwikkelen als onderdeel van hun Nationale Plannen. Nederland zal deze verplichting benutten om een samenhangende en doelgerichte aanpak te ontwikkelen, die aansluit bij de praktijk en bij de behoeften van jonge boeren.

***Vragen en opmerkingen van de leden van de VVD-fractie***
*De leden van de VVD-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van het BNC-fiche over de EU-strategie voor de veehouderij. Nederland heeft een sterke agrarische sector, met ondernemers die vooroplopen in kennis en innovatie. Deze leden willen dat dat de strategie hen ruimte biedt te ondernemen en te investeren. Zij hebben daarom de volgende vragen.*

*<u>Perspectief voor de veehouderij</u>*
*De leden van de VVD-fractie zijn blij met de inzet van de Europese Commissie (EC) ten behoeve van het creëren van een sterke veehouderij. Deze leden lezen dat het kabinet in zijn beoordeling ook nadruk legt op het verkleinen van de productiecapaciteit. Zij willen dat boeren die hun bedrijf voortzetten kunnen investeren in hun toekomst. Hoe zorgt het kabinet ervoor dat het verdienvermogen van deze ondernemers centraal staat in de Nederlandse inzet? Deelt het kabinet de opvatting dat krimp van de veestapel geen doel op zichzelf is?*

Het kabinet stelt het verdienvermogen van agrarische ondernemers centraal in het beleid voor de veehouderij. Dit doet het kabinet onder andere door te kiezen voor bedrijfsspecifieke doelen voor stikstof en klimaat, waarbij ondernemers zelf bepalen hoe zij de gestelde normen voor 2035 halen. Deze aanpak biedt ruimte voor maatregelen die passen bij hun bedrijfsvoering en verdienmodel. Daarnaast ziet het kabinet

samenwerking met ketenpartijen en de financiële sector als essentieel om het verdienvermogen van ondernemers te versterken en verkent het mogelijkheden hiervoor. Het kabinet deelt de opvatting dat krimp van de veestapel geen doel op zich is, maar krimp kan wel een gevolg zijn als bijvoorbeeld ondernemers kiezen voor bedrijfsbeëindiging of extensivering.

*Hoe krijgen boeren die aantoonbaar hun emissies verminderen ruimte om hun bedrijf voort te zetten en verder te ontwikkelen?*

Met de bedrijfsspecifieke emissienormen voor stikstof en klimaat geven we veehouders duidelijkheid over het moment waarop zij voldoende emissiereductie hebben gerealiseerd. Hierdoor weten zij precies waar ze in 2035 moeten staan en kunnen zij zelf bepalen hoe zij hun bedrijf, binnen de geldende kaders, verder ontwikkelen.

*Deze leden begrijpen dat de omstandigheden tussen lidstaten kunnen verschillen en dat beleid daarop moet aansluiten. Daarnaast moet een veehouder uit Nederland kunnen concurreren met zijn Europese collega's. Hoe zorgt het kabinet ervoor dat nationale keuzes het gelijke speelveld niet aantasten?*

Het kabinet deelt het belang van een gelijk speelveld. Daarom wordt er ingezet dat er in de uitwerking van de EU-veehouderij strategie zoveel mogelijk past bij de Nederlandse situatie en wordt er bij uitwerking van nationaal beleid rekening gehouden met de Europese context.

*<u>Vergunningverlening en innovatie</u>*
*De leden van de VVD-fractie vragen welke concrete voorstellen het kabinet bij de EC heeft ingebracht ten aanzien van de stresstest van de Vogel- en Habitatrichtlijn.*

Het kabinet heeft eerder toegelicht dat de Europese Commissie in het kader van de VHR-stresstest de lidstaten heeft gevraagd een digitaal meerkeuzeformulier in te vullen, voor het verzamelen van feiten over de VHR. Mede op basis hiervan brengt de Europese Commissie knelpunten en administratieve lasten in kaart, en verzamelt zij daarnaast *best practices* en mogelijke oplossingen.
Via deze vragenlijst heeft Nederland een technisch-ambtelijke bijdrage geleverd. Deze beantwoording van de vragenlijst is met de Kamer gedeeld, als bijlage bij de geannoteerde agenda van de Milieuraad 12 oktober (zaaknummer 2026Z19861). Daarin is voor verschillende onderwerpen ook aangegeven welke acties zouden kunnen helpen om administratieve lasten te verminderen.

*Deze leden vragen daarnaast wanneer het kabinet de resultaten van de stresstest verwacht en hoe het kabinet van plan is de Kamer te informeren over Nederlandse inzet en uitkomsten.*

In september heeft de Europese Commissie de voorlopige resultaten van de stresstest met de lidstaten gedeeld. Deze worden momenteel nog bestudeerd. Het kabinet zal de Kamer zoals eerder toegezegd hierover verder informeren. Het kabinet streeft ernaar dit via het verslag van de Milieuraad van 12 oktober 2026 te doen. De Europese Commissie komt eind 2026 met een eindrapport over de stresstest.

*Is het kabinet daarnaast bereid te pleiten voor concrete vervolgmaatregelen die zowel vergunningverlening versnellen als de juridische zekerheid van verleende vergunningen versterken?*

Het kabinet zet zich ervoor in meer ruimte te maken voor vergunningverlening. Op Europees niveau zet het kabinet zich daarbij in het bijzonder in om verduurzaming gericht op stikstofemissiereductie te vergemakkelijken.

*De leden van de VVD-fractie lezen voorts dat de EC innovaties sneller wil laten doorstromen naar toepassing in de praktijk. Welke belemmeringen in Europese regelgeving staan de toepassing van kansrijke stal-, voer- en mesttechnieken op dit moment in de weg?*

Ten algemene geldt dat voordat een experiment start, het van belang is alle relevante regels (nationaal dan wel Europees) helder te hebben. En om helder te hebben of dat experiment kan binnen de regels of dat een afwijking van de regels nodig is om dat experiment te doen. Immers de juridische relevante kaders kunnen voor experimenten per geval verschillend zijn. Vervolgens is de vraag of er experimenteerruimte zit in die kaders, en welk gezag bevoegd is om die ruimte toe te staan. Meer specifiek ten aanzien van de toepassing van kansrijke innovatieve staltechnieken geldt dat belemmeringen onder andere voortkomen uit het wetenschappelijke zekerheidsvereiste uit de Habitatrichtlijn die in Nederland is door vertaald in de natuurvergunningverlening. Zoals bekend, is natuurvergunningverlening op dit moment nauwelijks mogelijk.
Een andere belemmering komt voort uit een gebrek aan geharmoniseerde Europese toelatingsprocedures (stalbeoordeling), waardoor de marktintroductie van nieuwe technieken vertraagt.

*Welke inzet pleegt het kabinet om deze belemmeringen weg te nemen? Hoe wordt voorkomen dat ondernemers wel worden gestimuleerd om in emissiereductie te investeren, maar deze reductie vervolgens onvoldoende kunnen benutten bij de vergunningverlening?*

Zoals aangegeven in het antwoord op de vorige vraag, is natuurvergunningverlening op dit moment nauwelijks mogelijk. Over de inzet van het kabinet om de vergunningverlening los te trekken, heb ik uw Kamer geïnformeerd in de brief over de samenhangende aanpak landbouw, natuur en stikstof op 26 juni 2026 (Kamerstuk 36800 XIV nr. 87).
Ten aanzien van de wetenschappelijke procedures voor emissiearme staltechnieken of -mesttoedingstechnieken, was er in het verleden een internationaal samenwerkingsverband tussen Nederland, Denemarken, Duitsland en Vlaanderen dat onafhankelijk prestatieverificatie bood voor milieutechnologieën in de veehouderij samenwerking (VERA: Verification of Environmental Technologies for Agricultural Production). Eind 2022 is VERA gestopt en de eerder voorziene overgang van taken van VERA naar het EU-programma Environmental Technology Verification (ETV) ging niet door. In het kader van de ontwikkeling van stalmeetmethoden wordt door de ministeries van IenW en LVVN nauw samengewerkt met Vlaanderen. Dat heeft onder andere geleid tot nieuwe richtlijnen voor het bepalen van emissies uit veestallen (Kamerstuk 28 973, nr. 263). Momenteel worden er stappen gezet om deze samenwerking uit te breiden naar andere Europese landen. Van de Nederlands-Vlaamse meetrichtlijn is onder andere een officiële Engelstalige versie uitgebracht.

Daarnaast biedt het vergunnen op basis van continu meten van stalemissies kansen. Op 28 september jl. heeft de Rechtbank Gelderland uitspraak gedaan omtrent de eerste twee doelvoorschriftvergunningen in de varkenshouderij[1]. Deze vergunningen zijn helaas op additionaliteit vernietigd, maar het deel van de vergunning dat ziet op de doelvoorschriften (het continu meten van de stalemissies met sensoren en het instellen van een emissieplafond ammoniak per jaar) heeft de rechtbank in stand gelaten. Het emissieplafond is in deze vergunningen onderbouwd met staltechnieken die nog geen vastgestelde emissiefactor hadden in bijlage V of VI van de Omgevingsregeling (voorheen Rav). De emissiereductie van de techniek is ingeschat op basis van een deskundigenoordeel van een onafhankelijke groep deskundigen. Met een doelvoorschriftenvergunning op basis van continu meten kunnen zo sneller nieuwe technieken toepast worden door een veehouder (mits additionaliteit ook aangetoond kan worden).

Ook zetten het ministeries van IenW en LVVN in het programma Vernieuwing Stalbeoordeling in op standaardisatie (normalisatie) van het meten in stallen. De NEN was voorheen ook betrokken bij VERA. Onder de Normcommissie Stalemissies wordt samengewerkt aan NEN-normen voor sensorvalidatie, het meten in stallen en het toekomstige emissielabel voor innovatieve stalmaatregelen. Deze Nederlandse normen zouden later kunnen worden omgezet naar Europese (En) normen.

*Doelsturing en de Nitraatrichtlijn*
*De leden van de VVD-fractie steunen een aanpak waarbij ondernemers worden aangesproken op hun resultaten en zelf kunnen bepalen hoe zij de doelen bereiken. Deze leden lezen dat het kabinet positief is over vereenvoudiging en een betere implementatie van de Nitraatrichtlijn. Welke concrete wijzigingen beoogt het kabinet hiermee? Zij vragen hoe het kabinet de wetenschappelijke onderbouwing beoordeelt voor het handhaven van de generieke gebruiksnorm van 170 kilogram stikstof uit dierlijke mest per hectare. In hoeverre houdt deze norm rekening met verschillen in bodem en de feitelijke gevolgen voor de waterkwaliteit? Is het kabinet bereid onafhankelijk wetenschappelijk te laten beoordelen hoe deze norm onder verschillende Nederlandse omstandigheden uitwerkt en de resultaten daarvan te betrekken bij haar inzet in Brussel? Welke mogelijkheden ziet het kabinet om binnen de Nitraatrichtlijn meer ruimte te bieden aan bedrijven die aantoonbaar goede waterkwaliteitsresultaten behalen? Welke ruimte bestaat daarvoor binnen de huidige richtlijn en voor welke onderdelen is wijziging van de richtlijn nodig? Is het kabinet bereid hiervoor samen met andere lidstaten voorstellen te doen?*

De Europese Commissie heeft naar aanleiding van de recente evaluatie van de Nitraatrichtlijn besloten de Nitraatrichtlijn niet te herzien. Daarmee blijft ook de norm van 170 kilogram stikstof per hectare per jaar uit dierlijke mest gehandhaafd.
In reactie op het verzoek voor een nieuwe derogatie van mijn voorganger, heeft de Europese Commissie aangegeven dat Nederland niet voldoet aan de voorwaarden voor een nieuwe derogatie (bijlage bij Kamerstukken II 2025/2026, 33037 nr. 637). De Europese Commissie heeft daarbij aangegeven dat Nederland nog een grote opgave heeft ten aanzien van de grond- en oppervlaktewaterkwaliteit en benoemt ook de stikstofopgave in Nederland. Zoals aangegeven in mijn Kamerbrief van 8 april jl. (Kamerstukken II 2025/2026, 33037 nr. 643), zie ik op dit moment geen ruimte voor een nieuwe mestderogatie, gezien de stikstof- en waterkwaliteitsopgave in Nederland. Vanuit

[1] Vergunning op basis van doelvoorschriften blijft oplossingsrichting voor veehouderij | Groeien naar morgen

dit vertrekpunt en het feit dat de evaluatie van de Nitraatrichtlijn niet heeft geleid tot een herziening van de gebruiksnorm dierlijke mest van 170 kilogram stikstof per hectare vind ik een onderzoek hoe de norm van 170 kilogram stikstof per hectare uit dierlijke mest onder verschillende omstandigheden uitwerkt op dit moment niet opportuun. Voor het betrekken van waterkwaliteitsresultaten bij het geven van ruimte aan ondernemers is een uitgewerkt systeem van doelsturing op waterkwaliteit nodig. Zoals de motie van het lid Grinwis mij heeft gevraagd, werk ik aan deze uitwerking in het kader van het 8e actieprogramma Nitraatrichtlijn.

*De leden van de VVD-fractie zijn blij met de aandacht voor circulaire meststoffen en het verminderen van de afhankelijkheid van kunstmest. Welke knelpunten resteren bij de toepassing van RENURE op Nederlandse bedrijven? Hoe zet het kabinet zich ervoor in dat de geboden Europese ruimte ook daadwerkelijk bruikbaar en betaalbaar wordt voor ondernemers?*

Zoals vermeld in mijn brief van 6 juli jl. (Kamerstuk 33037-648) is op 12 juni 2026 een wijziging van de Uitvoeringsregeling Meststoffenwet (Urm) in werking getreden naar aanleiding van de Europese toelating van het gebruik van Renure-meststoffen en de daaropvolgende aanpassing van bijlage III van de Nitraatrichtlijn. De Europese toelating ziet op drie typen Renure-meststoffen, te weten mineralenconcentraat, ammoniumzouten en struviet. Er zijn op dit moment binnen de gestelde Europese voorwaarden geen belemmeringen om de drie toegelaten typen Renure-meststoffen, binnen de daarvoor geldende voorwaarden, te gebruiken en te verhandelen.
De wijziging van de Urm maakt het onder voorwaarden mogelijk om deze Renure-meststoffen tot maximaal 80 kg stikstof per hectare per jaar aan te wenden bovenop de in de Nitraatrichtlijn opgenomen gebruiksnorm van 170 kg stikstof per hectare per jaar voor dierlijke mest, binnen de totale stikstofgebruiksnorm. De kosten van de productie van Renure-meststoffen verschillen sterk per bedrijf en zijn mede afhankelijk van de wijze van verwerking, de bedrijfsomvang en de bedrijfsvoering.

De Europese verordening biedt geen ruimte voor toepassing van meer Renure producten dan hiervoor vermeld. Het JRC-rapport vormt de wetenschappelijke basis voor de Europese toelating van Renure[2]. Het rapport richt zich op de eigenschappen van het eindproduct en de daaraan verbonden milieurisico's. De Europese toelating stelt beperkingen die verder gaan dan voornoemd rapport van het Joint Research Centre, zo worden er anders dan in het JRC-rapport in de Europese toelating eisen gesteld aan de verwerkingstechnieken terwijl het JRC-rapport eisen stelt aan eindproducten.

*<u>Dierenwelzijn en een gelijk speelveld</u>*
*De leden van de VVD-fractie steunen verdere verbetering van het dierenwelzijn. Daarbij moeten maatregelen uitvoerbaar en betaalbaar zijn en moeten ondernemers hun investeringen kunnen terugverdienen. Hoe zet het kabinet zich bij de aangekondigde herziening van de Europese dierenwelzijnsregels in voor realistische overgangstermijnen?*

Het kabinet zal bij de Europese Commissie aandringen op ambitieuze, duidelijke toepassingstermijnen in haar wetgevingsvoorstellen en zich ervoor inzetten dat die toepassingstermijnen zoveel mogelijk aansluiten bij de faseringen in de AMvB Dierwaardige veehouderij.

[2] https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC121636.

*Deze leden vragen hoe de Europese voorstellen worden afgestemd op het Convenant Dierwaardige Veehouderij en de voorgenomen nationale regelgeving. Hoe voorkomt het kabinet dat Nederlandse ondernemers kort na een aanpassing aan nationale voorschriften opnieuw moeten investeren vanwege afwijkende Europese eisen? Is het kabinet bereid bij de verdere uitwerking te voorkomen dat aanvullende nationale eisen het gelijke speelveld aantasten?*

Omdat de voorstellen van de Europese Commissie nu nog niet bekend zijn, kon daar bij het opstellen van de ontwerp-AMvB dierwaardige veehouderij geen rekening mee worden gehouden. Zodra die voorstellen er zijn, zal bezien worden hoe die zich verhouden tot wat in de ontwerp-AMvB staat. In hoofdstuk 3 van de nota van toelichting[3] wordt op mogelijke gevolgen daarvan ingegaan. Wanneer de Europese Commissie met deze voorstellen komt, ontvangt u daarover te zijner tijd ook een BNC-fiche. Nederland zet in de Europese Unie in op een gelijk speelveld. Daartoe wordt ingezet op het zoveel mogelijk verbeteren en harmoniseren van de Europese dierenwelzijnsregelgeving. De regels in de ontwerp-AMvB dierwaardige veehouderij vormen daarvoor het uitgangspunt.

*De leden van de VVD-fractie vragen of het kabinet de opvatting deelt dat nieuwe Europese dierenwelzijnsregels in alle lidstaten gelijktijdig moeten gaan gelden en op vergelijkbare wijze moeten worden uitgelegd en gehandhaafd. Welke waarborgen wil het kabinet daarvoor in de Europese voorstellen terugzien?*

Wanneer de Europese Commissie met nieuwe dierenwelzijnsregels komt zullen die gelijktijdig in alle lidstaten van toepassing worden. Het kabinet zal pleiten voor duidelijke en eenduidige voorschriften die goed handhaafbaar zijn.

*Emissiereductie op bedrijfsniveau*
*De leden van de VVD-fractie lezen dat de EC werkt aan een geharmoniseerde methode om broeikasgasemissies op bedrijfsniveau te bepalen. Deze leden zien daarin kansen voor doelsturing, mits de methode betrouwbaar is en ondernemers niet met extra administratie belast. Hoe wordt aangesloten op bestaande Nederlandse instrumenten? Zij zien daarnaast kansen voor mestvergisting om emissies te verminderen en het verdienvermogen van veehouders te versterken. Welke knelpunten in vergunningverlening en financiering belemmeren de toepassing daarvan? Hoe zorgt het kabinet dat ook kleinere bedrijven hiervan gebruik kunnen maken?*

Hoewel het voorstel van de Europese Commissie nog uitgewerkt dient te worden, lijkt het aan te sluiten op de reeds aangekondigde normering van broeikasgassen in het kader van bedrijfsspecifieke emissienormen. Momenteel wordt er in dit kader ook in Nederland een systematiek uitgewerkt om broeikasgasemissies op bedrijfsniveau te bepalen. Hierbij is het logisch om beide systemen zoveel mogelijk op elkaar af te stemmen, zodat emissies op een betrouwbare wijze kunnen worden vastgesteld op zowel nationaal als Europees niveau en extra administratieve lasten zoveel mogelijk beperkt kunnen worden.

[3] Kamerstuk 28286, nr. 1481.

Ten aanzien van mestvergisting geldt dat, mits goed en integraal uitgevoerd, dit kan bijdragen aan het verminderen van emissiereductie, maar dat maakt de het toelaten van een installatie niet gelijk op elke locatie mogelijk. Knelpunten om tot vergunningverlening zijn dus ook niet generiek op te noemen, maar zijn gerelateerd aan de verschillende opgaven in het gebied, en daarmee de regels en eisen die noodzakelijk zijn voor bijvoorbeeld het beschermen van de leefomgeving, de natuur en het milieu.

In mijn brief van 26 juni jl. (Kamerstuk, 36 800 XIV, nr. 87) benadrukte ik mijn inzet om weer ruimte te laten ontstaan voor vergunningverlening. Daar waar de natuur op orde komt, verminderen de knelpunten ten aanzien van vergunningverlening. Daar is het gehele maatregelenpakket en de samenwerking met provincies en betrokken partijen op gericht. De komende jaren stimuleert het kabinet de productie van groen gas via mestvergisting in combinatie met de opschaling van Renure. Dit draagt bij aan reductie van methaan- en ammoniakemissies. Het kabinet werkt samen met betrokken partijen aan een versnelling van deze ontwikkeling, waaronder de vergunningverlening en betrekt daarbij LTO, NVDE, Rabobank en anderen. Hiermee wordt uitvoering gegeven aan de motie Den Hollander c.s. (Kamerstuk 36 800 XIV, nr. 50) betreffende de inzet op mestverwerking en mestvergisting. Zo is 11 miljoen euro uitgetrokken ter ondersteuning van de opstart van collectieve mestvergisting.

Op dit moment wordt in overleg met het Nationaal Groenfonds een stimuleringsinstrument uitgewerkt. De inzet is om met het Ontwikkelfonds Collectieve Mestvergisting door het Nationaal Groenfonds een deel van de aanloopkosten voor collectieve mono-mestvergistingsinitiatieven voor te financieren. Het gaat specifiek om de kosten die gemaakt worden in de risicovolle voorfase van een initiatief, bijvoorbeeld, het zoeken naar een geschikte locatie qua bestemmingsplan, aansluiting op het gasnet en elektriciteitsnet en het starten van de vergunningsaanvragen. Dit zijn substantiële kostenposten die voor veel collectieven lastig te financieren is. De inzet is om het fonds in het eerste kwartaal van 2027 open te stellen.

***Vragen en opmerkingen van de leden van de PRO-fractie***
*De leden van de PRO-fractie hebben kennisgenomen van de EU-strategie voor de veehouderij. Deze leden zullen per pijler van de strategie kort hun opmerkingen uiteenzetten.*

*De leden van de PRO-fractie zijn ten eerste benieuwd in welk tijdsbestek deze EU-strategie is opgesteld. Op welke manier hebben lidstaten invloed gehad op de totstandkoming ervan? In het geval dat het vorige kabinet invloed heeft uitgeoefend, kan het huidige kabinet dan aangeven of haar inzet op alle vlakken hetzelfde is? Zijn er andere accenten die het kabinet nu gaat bepleiten?*

*<u>Weerbaarheid</u>*
*De leden van de PRO-fractie erkennen het belang van een zekere voedselvoorziening voor en binnen Europa. Deze leden vragen het kabinet welke rol het exportbeleid van Europese lidstaten speelt in de EU-strategie. Als strategische autonomie aan belang wint, welke keuzes maakt de EU dan op het gebied van vlees- en voedselexport? Is het groeien van het aandeel*

*Europees voedsel wat binnen lidstaten wordt verkocht en geconsumeerd een doel van de strategie? Zo ja, op welke manier wordt dit doel bereikt?*

De EU-strategie heeft onder andere tot doel op lange termijn te komen tot een Europese weerbare, duurzame, excellente en concurrentiekrachtige veehouderij. De EU wil bereiken dat de toegevoegde waarde aan de productie van kwalitatief hoogwaardige EU-veeteeltproducten wordt vergroot om daarmee het verdienvermogen in de sector te vergroten en duurzaamheidsdoelen te bereiken. De Europese Commissie zet daarbij in op versterking van de vraag naar kwalitatief hoogwaardige EU-landbouw- en voedselproducten, zowel binnen en (middels export) buiten de EU. Ingezet wordt op herkenbaarheid, zichtbaarheid en promotiecampagnes waarin wordt gewezen op de hoogwaardige EU-oorsprong van producten. De uitdaging om consumenten te stimuleren te kiezen voor hoogwaardige Europese voedselproducten, met mogelijk een hoger prijsniveau, zal de Europese Commissie met stakeholders als landbouwsectoren en NGO's gezamenlijk uitwerken.

*Deze leden dringen aan op een zo autonoom mogelijke voedselvoorziening. Bovendien merken zij op dat naast het vaccineren van dieren in de veehouderij, ook het verbeteren van het dierenwelzijn een effectieve methode is om ziektes te voorkomen. Worden dierenwelzijn en het bestrijden van infectieziektes volgens het kabinet voldoende aan elkaar gekoppeld in deze strategie? Stelt Nederland dierenwelzijnsmaatregelen voor als manier om ziektes te voorkomen?*

Diergezondheid en dierenwelzijn zijn onlosmakelijk verbonden. Een goede diergezondheid (d.w.z. vrij zijn van vermijdbare ziekte en pijn) is één van leidende principes onder een dierwaardige veehouderij. Nederland zal diergezondheid en dierenwelzijn dus altijd in samenhang bezien. De EU-strategie benoemt diergezondheid en dierenwelzijn beide als voorwaardelijk voor een robuuste, duurzame en weerbare sector. Dierwaardige omstandigheden in de dierhouderij zullen positief uitwerken op diergezondheid; zo zullen passende huisvestingsomstandigheden minder aanleiding geven voor bijvoorbeeld kreupelheden of longontstekingen, wat naast een beter dierenwelzijn ook leidt tot minder schade door ziektelast. Daarbij is het goed om bewust te zijn dat dierenwelzijn en preventie van dierziekten soms op gespannen voet met elkaar kunnen staan. Zo kan buitenuitloop een verhoogd risico inhouden om een besmetting met een dierziekte op te lopen. Bijvoorbeeld door mogelijk contact met wilde dieren. Dit maakt dat stappen om diergezondheid en dierenwelzijn te verhogen in samenhang moeten worden gezet. Dit is ook de intentie van het kabinet.

*<u>Concurrentiepositie</u>*
*De leden van de PRO-fractie merken op dat EU-lidstaten verschillen in hun strategische positie en omgevingskenmerken. Deze leden menen dat dit leidt tot voor- en nadelen voor verschillende vormen van landbouw die verschillen per lidstaat. Is de EU-strategie erop geënt om ieder land naar eigen kracht bij te laten dragen aan de voedselvoorziening van Europa? Of wordt toegewerkt naar een systeem waarin alle vormen van landbouw in elk land aanwezig (kunnen) zijn? Zij menen dat vormen van landbouw met een groot beslag om de*

*omgeving en de natuur, zoals de intensieve veehouderij, minder geschikt zijn voor een land als Nederland. Is de EU-strategie bedoeld om verschillende vormen van landbouw op termijn anders te verdelen over Europa?*

De EU-strategie voor veehouderij erkent de verscheidenheid en speciale kenmerken van de veehouderij in de EU als geheel. De strategie heeft niet tot doel om verschillende vormen van landbouw over lidstaten te 'verdelen' of zich hierin te mengen. De strategie is een beleidskader dat zich niet op de voedselvoorziening richt in de individuele lidstaten zelf maar voor de EU als geheel en kijkt naar de rol van de veehouderij in al haar diversiteit in zowel sociaal als economisch opzicht. De strategie heeft tot doel om toe te werken aan een blijvend concurrentiekrachtige Europese veehouderij in een veranderende samenleving met veranderende marktomstandigheden.
De Europese Commissie wil met haar lange termijnstrategie juist recht doen aan de verschillen tussen lidstaten en verschillende vormen van veehouderij, waarbij zowel extensieve en intensieve veehouderij een plek hebben. De strategie benadrukt dat veeteeltsystemen moeten kunnen blijven aansluiten op de unieke kenmerken van verschillende regio's, plattelandseconomieën en -tradities in heel Europa in stand houden en blijven bijdragen tot het behoud van hun rijke biodiversiteit. Sommige actiepunten in de strategie zijn daarom minder van toepassing voor de Nederlandse landbouw en het Nederlandse landbouwbeleid, zoals de rol van veehouderij voor de economische vitaliteit in berggebieden. Andere actiepunten zullen beter aansluiten op de Nederlandse context van een klein land met een sterk marktgerichte grotendeels intensieve veehouderijsector en grote druk op ruimte, grond en milieu.
Een aanpak die verscheidenheid binnen de EU erkent en gericht is op het versterken van de kwaliteiten van de verschillende veehouderij met een autonome rol van lidstaten om nationale keuzes te kunnen blijven maken kan het kabinet ondersteunen. Daarbij is het van belang dat er geen afbreuk wordt gedaan aan het gelijke speelveld op de interne markt. In de verdere uitwerking van de strategie is het daarom voor Nederland van groot belang dat er voldoende rekening worden gehouden met specifieke nationale omstandigheden en uitdagingen

*De leden van de PRO-fractie zijn van mening dat dit altijd gepaard moet gaan met een gelijk niveau van dierenwelzijn, zodat dieren niet de prijs betalen.*

*<u>Duurzaamheid en dierenwelzijn</u>*
*De leden van de PRO-fractie zijn tevreden dat dierenwelzijn een plek heeft in de EU-strategie. Het is essentieel dat dierenrechten beter worden beschermd.*

*De leden van de PRO-fractie sporen de regering daarom ook aan om zich blijvend in te zetten voor een hogere norm voor dierenwelzijn in de EU-strategie. Daarbij merken deze leden op dat dierenbescherming afdwingbaar moet zijn en niet moet bestaan uit vrijblijvende afspraken. Ziet het kabinet mogelijkheden om de afspraken op dit punt te verbeteren? Hoe werkt Nederland aan dat doel?*

Nederland zet zich in voor hogere dierenwelszijnsnormen in de Europese Unie, waarbij de ontwerp-AMvB dierwaardige veehouderij de uitgangspositie is. Wanneer de Europese Commissie met nieuwe dierenwelzijnsregels komt, dan zullen die in alle lidstaten van toepassing worden en afdwingbaar zijn.

*De leden van de PRO-fractie zijn benieuwd naar de rol van duurzaamheid in de EU-strategie. Deze leden lezen dat er mogelijk 'nationale GLB-aanbevelingen komen' voor lidstaten. Zij zijn benieuwd wat dit betekent voor Nederland en welke ruimte er blijft voor lidstaten om GLB-middelen naar eigen inzicht uit te geven. Verandert dat met deze strategie?*

Lidstaten kunnen de GLB-middelen inzetten binnen de kaders van de regelgeving. Hieraan zitten verschillende verplichtingen en voorwaarden. Hierdoor kunnen gemeenschappelijke doelen worden vormgegeven en draagt iedere lidstaat zorg voor een goede besteding van de Europese middelen. In het kader hiervan moeten lidstaten hun uitdagingen effectief adresseren en daarvoor heeft de Europese Commissie meerdere sturingsinstrumenten waarvan lidstaten een significant aantal zullen moeten doorvoeren. De GLB-aanbevelingen maken onderdeel uit van dit pakket en zijn in principe niet bindend. De aanbevelingen die lidstaten aanvullend ontvangen van de Europese Commissie geven aandachtspunten voor het inrichten van het GLB in de lidstaat. Het karakter hiervan is adviserend. Nederland zal met de aanbevelingen rekening houden bij het vormgeven van het plan voor de inrichting van het NRPP. Hierbij blijft Nederland verantwoordelijk voor het vormgeven van de inzet.

*Diversiteit tussen landen*
*De leden van de PRO-fractie vragen het kabinet om nader in te gaan op deze pijler in samenhang met de pijler 'concurrentiepositie.' In hoeverre is deze pijler van toepassing op Nederland? Kent ons land, in de ogen van de EC, 'plattelandsgemeenschappen' en 'plattelandsgebieden'? Zo ja, welke gebieden vallen onder deze definitie?*

Het kabinet acht het van belang dat rekening wordt gehouden met de diversiteit van gebieden. In Nederland zijn er geen regio's waar veeteelt de enige economische kans is, zoals in de mededeling wordt geschetst over sommige Europese bergregio's, maar toch is het relevant om in samenhang te kijken naar wat nodig is voor een toekomstbestendige veehouderij en een sociaaleconomisch sterk platteland.
De definitie van plattelandsgebieden is tot dusver aan nationale overheden. Gezien de grote verschillen tussen lidstaten in bijvoorbeeld bevolkingsdichtheid en geografische spreiding onderstreept Nederland ook het belang daarvan. Binnen Nederland wordt doorgaans gekeken naar adressendichtheid wanneer men het heeft over landelijk gebied of plattelandsgebieden. Uiteraard heeft Nederland, ook in de ogen van de Europese Commissie, plattelandsregio's. Zo is de Europese Commissie bijvoorbeeld mede-initiator van het 'rural review'-onderzoek naar het Nederlandse platteland dat momenteel wordt uitgevoerd door de OESO. Ook is Nederland deelnemer aan het rural pact in het kader van de lange termijn visie op plattelandsontwikkeling.
*Excellentie*
*De leden van de PRO-fractie steunen het idee om Europese producten herkenbaar en*

*aantrekkelijk te maken. Deze leden vragen welke rol supermarktketens hebben onder deze pijler, gezien hun grote rol in de keten. Hoe ziet de EC het 'afzetbevorderingsbeleid' voor zich? Bestaat dit uit dwingende maatregelen of worden er afspraken met producenten, leveranciers en supermarktketens gemaakt om dit te bewerkstelligen? Zo ja, wat is daarbij de rol van lidstaten zelf, aangezien de relevante ketenpartijen per land verschillen? Deze leden willen weten of dit EU-beleid niet ten koste kan gaan van het bevorderen van lokale en nationale inkoop, wat ook belangrijk is voor het verkorten van de afstand tussen boer en bord.*

Deze vragen hebben betrekking op de nadere uitwerking van de strategie door de Europese Commissie. De vragen over het afzetbevorderingsbeleid, het effect op korte keten, de rol van lidstaten en de rol van supermarkten en andere relevante ketenpartijen zullen daarom voorgelegd worden aan de Commissie.

***Vragen en opmerkingen van de leden van de PVV-fractie***
*Algemeen*
*De leden van de PVV-fractie hebben met verbijstering kennisgenomen van het BNC-fiche inzake de Mededeling over een EU-strategie voor de veehouderij (COM(2026) 576) en hebben dit dus ook met een zeer kritische blik beoordeeld.*

*De leden van de PVV-fractie constateren dat de EC opnieuw een dik bureaucratisch document vol ecologische dwang en verstikkende regelgeving over de Europese agrarische sector uitstort onder het mom van een langetermijnstrategie met 32 sleutelactiviteiten verdeeld over vijf pijlers. Waar onze Nederlandse veehouders behoefte hebben aan zekerheid, perspectief, vergunningen en de ruimte om gewoon te ondernemen, komt Brussel met nog meer klimaatdoelen, milieueisen, kooidictaten en administratieve druk.*

*De leden van de PVV-fractie stoort het mateloos dat het kabinet deze Europese strategie op grote lijnen verwelkomt. In plaats van pal te staan voor onze Nederlandse boeren en de nationale soevereiniteit te verdedigen, kiest het kabinet er opnieuw voor om mee te veren met de Brusselse regelzucht en deze te koppelen aan het afbraakbeleid van het nationale maatregelpakket voor landbouw, natuur en stikstof.*

*De leden van de PVV-fractie willen van het kabinet weten hoe het mogelijk is dat een zogenaamd hervormingsgezind beleid de sleutels van onze voedselvoorziening en agrarische toekomst zomaar overhandigt aan ongekozen Brusselse ambtenaren. Kan de minister klip-en-klaar uitleggen waarom het kabinet niet vanaf dag één een keihard veto heeft uitgesproken tegen deze nieuwe Europese inmenging?*

Het kabinet verwelkomt de strategie op grote lijnen. De strategie biedt kansen voor zowel de ontwikkeling van de veehouderij als het behalen van milieu-, natuur-, klimaat- en sociale doelen. Deze strategie heeft primair een kaderstellend karakter en legt geen dwingende maatregelen op. Het kabinet heeft daarnaast zelf de ruimte om binnen dit kader eigen keuzes te maken, bijvoorbeeld via het Nationaal en Regionaal Partnerschapsplan (NRPP) en de invulling van het GLB. Door actief deel te nemen aan de onderhandelingen en coalities te vormen met gelijkgezinde lidstaten, kan het kabinet erop inzetten dat de verdere uitwerking van de strategie aansluit bij de Nederlandse belangen.

*<u>Vragen naar aanleiding van de vijf pijlers van de EU-strategie</u>*
*Pijler 1: Veerkracht*
*De leden van de PVV-fractie lezen dat de eerste pijler is gericht op het versterken van de weerbaarheid van de sector, onder meer via risicobeheer onder het Meerjarig Financieel Kader (MFK) na 2027 en specifieke aanbevelingen binnen het toekomstige NRPP van het GLB. Kan de minister garanderen dat de voorgestelde GLB-aanbevelingen van de EC op geen enkele wijze dwingend worden opgetuigd en dat Nederland de volledige zeggenschap behoudt over de eigen nationale GLB-gelden en keuzes?*

Lidstaten kunnen de GLB-middelen inzetten binnen de kaders van de regelgeving. Hieraan zitten verschillende verplichtingen en voorwaarden. Hierdoor kunnen gemeenschappelijke doelen worden vormgegeven en draagt iedere lidstaat zorg voor een goede besteding van de Europese middelen. De aanbevelingen die lidstaten aanvullend ontvangen van de Europese Commissie geven aandachtspunten voor het inrichten van het GLB in de lidstaat. Het karakter van de aanbevelingen is vanuit de voorgestelde wetgeving adviserend niet verplichtend. Nederland zal met de aanbevelingen rekening houden bij het vormgeven van het plan voor de inrichting van het NRPP. Over de vormgeving van het plan zal Nederland in gesprek zijn met de Europese Commissie waarbij ook de aanbevelingen besproken zullen worden. Hierbij blijft Nederland verantwoordelijk voor het vormgeven van de inzet in Nederland.

*Hoe beoordeelt het kabinet het risico dat deze zogenaamde 'veerkrachtpijler' door Brussel misbruikt gaat worden om via de achterdeur aanvullende klimaat- en milieueisen op te leggen aan agrarische ondernemers?*

Het kabinet deelt de visie van de strategie dat meer investeren in aanpassing aan en beperking van klimaatverandering en in innovatie op dat gebied, de weerbaarheid van de veehouderijsector tegen de gevolgen van klimaatverandering versterkt. Het door de leden van de PVV-fractie geschetste risico wordt niet herkend door het kabinet.

*Welke concrete stappen gaat het kabinet ondernemen om te voorkomen dat de Diergezondheidsverordening leidt tot extra regeldruk en kosten voor Nederlandse veehouders?*

De Diergezondheidsverordening is al sinds 21 april 2021 van kracht en is inmiddels geïmplementeerd in nationale wetgeving waar noodzakelijk. Er is dus vanuit deze verordening geen sprake van te verwachten extra regeldruk richting de toekomst. Daar waar de evaluatie van deze verordening aanleiding geeft tot wijzigingen zal Nederland ook het aspect regeldruk meewegen in de inbreng. Voorop moet echter staan dat EU-regels ten aanzien van diergezondheid effectief zijn in de preventie, monitoring en bestrijding van dierziekten. Op die manier kan diergezondheid het beste gewaarborgd worden als onderdeel van een duurzame en weerbare veehouderij.

*Pijler 2: Concurrentievermogen en gelijk speelveld*
*De leden van de PVV-fractie zien dat de EC de mond vol heeft over het versterken van de concurrentiepositie en het scheppen van een gelijk speelveld. In de praktijk zien Nederlandse veehouders dat zij door doorgeslagen nationale en Europese regelgeving kapot worden gecentraliseerd, terwijl goedkope producten van buiten de EU zonder deze loodzware eisen gewoon onze markt op stromen. Kan de minister toelichten hoe het kabinet denkt het*

*concurrentievermogen van Nederlandse boeren te beschermen wanneer de sector in Nederland gebukt gaat onder een acute vergunningsproblematiek die elke verduurzaming en bedrijfsontwikkeling blokkeert?*

Het kabinet herkent deze zorg. Met het maatregelenpakket voor landbouw, natuur en stikstof dat het kabinet op 26 juni naar de kamer heeft gestuurd wordt de stikstofuitstoot verlaagd en worden andere drukfactoren ook aangepakt. Hiermee krijgt de natuur de kans zich te herstellen en komt er weer ruimte voor vergunningverlening. Daarbij zal het kabinet met voorrang waarborgen dat verduurzaming gericht op stikstofemissiereductie kan doorgaan.

*Is het kabinet bereid om bij de EC af te dwingen dat dierlijke producten uit derde landen aan exact dezelfde strenge productienormen moeten voldoen als producten uit de EU, voordat deze tot de Europese markt worden toegelaten? Zo nee, waarom accepteert het kabinet dat Nederlandse boeren oneerlijke concurrentie ondervinden van landen buiten de EU?*

Het kabinet vindt een gelijk speelveld voor Europese producenten belangrijk. Ook de Europese Commissie onderschrijft het belang van een gelijk speelveld in haar strategie. Zo zijn twee van de vijf pijlers van de strategie gericht op een weerbare en concurrerende Europese veehouderij. Daarnaast noemt de Europese Commissie initiatieven uit de Visie op Landbouw en Voedsel, zoals de lopende herziening van de regels voor dierenwelzijn, om ervoor te zorgen dat de standaarden voor geïmporteerde producten uit derde landen beter op die van de EU aansluiten. Zoals aangegeven in het BNC-fiche is het kabinet positief over het voornemen van de Europese Commissie om zich in te zetten voor afstemming van standaarden voor geïmporteerde producten ten aanzien van dierenwelzijn. In de reactie op de publieke consultatie over de modernisering van de EU-dierenwelzijnsregelgeving voor de veehouderij is benadrukt dat het belangrijk is dat dierlijke producten die uit derde landen worden geïmporteerd aan ten minste equivalente dierenwelzijnsstandaarden zouden moeten voldoen ten opzichte van standaarden in de EU.[4] Echter worden er vanuit de relevante WTO regels strenge eisen gesteld aan het opleggen van productiestandaarden voor geïmporteerde producten die buiten de eigen jurisdictie geproduceerd worden.[5] Hieraan ligt ten grondslag dat alle WTO leden een *right to regulate* hebben, derhalve is het kabinet terughoudend met betrekking tot het unilateraal opleggen van productiestandaarden.

Tegelijkertijd worden Europese producenten van voor concurrentiegevoelige producten beschermd via een stelsel van wel afgewogen quota en importtarieven gekoppeld aan Europese marktomstandigheden. Verder zijn in handelsverdragen bepalingen opgenomen over bilaterale vrijwaringsmaatregelen. Op basis van deze vrijwaringsmaatregelen kan de EU-maatregelen nemen als producten uit de andere verdragspartij in zulke grote hoeveelheden op de markt van de EU worden ingevoerd dat de EU-markt ernstig verstoord raakt. Het kabinet vindt het belangrijk dat er een robuust systeem van beschermingsmechanismen is voor de interne markt.

*Pijler 3: Duurzaamheid en dierenwelzijn*
*De leden van de PVV-fractie constateren dat de EC onder deze pijler verstrekkende voorstellen aankondigt op het gebied van dierenwelzijn, kooiverboden, methaanreductie en*

[4] Kamerstuk 21501-32, nr. 1761, bijlage en nr. 1810
[5] COM_2022_0226_FIN , https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022DC0226

*koolstofcertificering (CRCF). Het kabinet sluit hier naadloos op aan met de AMvB Dierwaardige veehouderij en draconische ammoniak- en methaanreductiedoelen. Kan het kabinet bevestigen dat de voorgenomen ammoniakreducties van 23 tot 25 procent in 2030 en 42 tot 46 procent in 2035 haaks staan op het behoud van een gezonde en levensvatbare Nederlandse veehouderijsector?*

Het kabinet zet in op een toekomstbestendige veehouderijsector die in balans is met de leefomgeving. Het maatregelpakket dat het kabinet op 26 juni jl. heeft gepresenteerd draagt daaraan bij. Met het pakket wordt de ammoniakemissie uit de landbouwsector gereduceerd, waardoor de natuur de kans krijgt zich te herstellen, er weer ruimte voor vergunningverlening ontstaat en er wordt toegewerkt naar een toekomstbestendige landbouw. De maatregelen zullen de ontwikkelrichting van individuele veehouders in de aankomende jaren mede bepalen. Het kabinet is zich ervan bewust dat deze maatregelen grote aanpassingen vragen van ondernemers. Daarom investeert het kabinet de aankomende jaren in verschillende regelingen om boeren te ondersteunen in de omschakeling naar een toekomstbestendige bedrijfsvoering.

*Hoe verhoudt het enthousiasme van het kabinet over de uitfasering en het verbieden van kooihuisvesting op Europees niveau zich tot de enorme financiële schade en herinvesteringskosten die Nederlandse pluimvee- en varkenshouders hiermee worden aangejaagd?*

In de ontwerp-AMvB dierwaardige veehouderij, welke op 11 september jl. aan uw Kamer is gestuurd (Kamerstuk 28286, nr. 1481), is gekozen voor een gefaseerde invoering richting 2040. Daarbij is voor de inwerkingstredingsdata ook rekening gehouden met de economische impact en investeringscycli. Daarbij geldt specifiek voor de kooihuisvesting van leghennen dat slechts een klein deel van de leghenhouders nog gebruikt maakt van kooihuisvesting en dat de afschrijvingstermijn van de huisvestingssystemen in 2035, de inwerkingtredingdatum van het verbod, dan (grotendeels) is verstreken. Daarnaast geldt er een verbod op de nieuwbouw van de kooihuisvestingsystemen voor pluimvee- en varkenshouders.

*De leden van de PVV-fractie wijzen op de motie-Koorevaar/Den Hollander (Kamerstuk 28286, nr. 1458) over de regeltaken van de Raad voor Dierenaangelegenheden (RDA) en de verschillen in dierenwelzijnseisen. Welke concrete uitkomsten heeft het overleg met de RDA tot op heden opgeleverd om te voorkomen dat Nederlandse veehouders uit de markt worden gedrukt door strenge nationale koppen?*

Zoals ook in het debat op 23 april jl. aangegeven liep er reeds een uitvraag bij andere lidstaten en vond ik het niet logisch om de RDA een dergelijke opdracht te geven. Wel heb ik zoals toegezegd gesproken met de RDA. Daarbij hebben we afgesproken dat zij hun netwerk en inzichten inzetten om bij andere lidstaten, al dan niet via de collega-dierenwelzijnsadviesraden, en bij de Europese Commissie de zes leidende principes voor dierenwelzijn en een dierwaardige veehouderij onder de aandacht te brengen. Dit vind ik van belang om in Europa toe te werken naar een gelijk speelveld, met het oog op de herziening van Europese regelgeving ten aanzien van dierenwelzijn. De RDA heeft in haar werkplan opgenomen te willen reflecteren op de European Livestock Strategy en het FAO-rapport "Global Action Plan on sustainable livestock transformatie" vanuit het perspectief van de RDA zienswijze dierwaardige veehouderij. Dit zou een goede

aanvulling kunnen zijn op een reeds lopend inventariserend onderzoek naar dierenwelzijnsregelgeving.

Daarnaast heb ik, zoals eerder aangegeven, nadere contacten gelegd met Denemarken, Zweden, Duitsland, België en Spanje om inzicht te krijgen in de laatste ontwikkelingen op het gebied van dierenwelzijnsbeleid en – wetgeving in deze landen. Momenteel loopt een inventariserend onderzoek naar de dierenwelzijnsregelgeving voor varkens, kippen en runderen in bovengenoemde landen, alsmede Oostenrijk en Frankrijk. De resultaten hiervan zullen eind dit jaar met de Tweede Kamer worden gedeeld.

*Kan de minister toelichten welke administratieve lasten en regeldruk het introduceren van een geharmoniseerde meetmethodologie voor methaanemissies en de uitbreiding van de verordening CRCF met zich mee gaat brengen voor de individuele boer op het erf? Waarom weigert het kabinet om paal en perk te stellen aan de stapeling van aanvullende milieueisen die voortvloeien uit de herziene EU-richtlijn Luchtkwaliteit en de herziene Richtlijn Industriële Emissies (RIE)?*

Een geharmoniseerde methodologie voor het meten van broeikasgasemissies op bedrijfsniveau hoeft geen extra administratieve lasten met zich mee te brengen voor de individuele veehouder. Zoals aangegeven in het BNC-fiche acht het kabinet het van belang dat de verschillende instrumenten die in Nederland al worden gebruikt (bv. KringloopWijzer en NEMA) worden meegenomen in de verdere uitwerking van deze methodologie.

De EU-verordening voor koolstofverwijdering en koolstoflandbeheer (CRCF-verordening) biedt een vrijwillig certificeringskader voor exploitanten van o.a. koolstoflandbeheeractiviteiten om die activiteiten te laten certificeren en daarvoor verhandelbare eenheden te verkrijgen[6]. De inkomsten uit deze verhandelbare eenheden bieden een aanvullend verdienmodel voor de exploitanten, veelal agrariërs. Indien agrariërs er vrijwillig voor kiezen om hun activiteiten te laten certificeren zijn er administratieve lasten voor het certificeringsproces en de monitoring van de activiteit. Om deze administratieve lasten te beperken mogen EU-lidstaten advies verlenen aan agrariërs in het kader van de in de verordening over steun voor de strategische GLB-plannen bedoelde bedrijfsadviesdiensten voor de landbouw[7]. Indien de CRCF-verordening wordt uitgebreid naar emissiereducties in de veehouderij, zal voor deze activiteiten waarschijnlijk hetzelfde gelden als voor koolstoflandbeheeractiviteiten.

*Pijler 4: Territoriale diversiteit*
*De leden van de PVV-fractie merken op dat de strategie van de EC veel aandacht besteedt aan het tegengaan van landverlating in dunbevolkte Europese regio's. Deelt het kabinet de opvatting dat de Nederlandse situatie als klein, dichtbevolkt land met een zeer efficiënte en hoogproductieve veehouderij totaal niet te vergelijken is met uitgestrekte rurale gebieden in Zuid- of Oost-Europa? Kan het kabinet garanderen dat Europese instrumenten gericht op gebiedsgerichte oplossingen er niet toe leiden dat Nederlandse gronden en boerenbedrijven worden opgeofferd voor Europese natuuridealen?*

[6] Verordening (EU) 2024/3012.
[7] Verordening (EU) 2021/2115, artikel 15.

De nationale contexten tussen de EU-lidstaten verschillen inderdaad zeer. In de verdere uitwerking van de strategie is het daarom voor Nederland van belang dat er voldoende rekening worden gehouden met specifieke nationale omstandigheden en uitdagingen. Aangezien het risico op landverlating in de Nederlandse context beperkt is, is het ook niet aannemelijk dat de voorstellen van de Europese Commissie op dit vlak het verdwijnen van Nederlandse gronden en boerenbedrijven tot effect zullen hebben.

*Pijler 5: Excellentie*
*De leden van de PVV-fractie lezen onder de vijfde pijler dat de EC voorstelt om de kwaliteit van Europese producten te promoten en er wordt gesproken over een nieuwe Europese term voor excellentie. Kan het kabinet uitleggen wat de daadwerkelijke meerwaarde is van een nieuwe Europese excellentieterm bovenop reeds bestaande keurmerken, anders dan het creëren van extra bureaucratie, certificeringskosten en regeldruk voor onze ondernemers? Is het kabinet bereid om dit specifieke voorstel in Europees verband krachtig af te wijzen?*

De Europese Commissie heeft in de 'workstream livestock' bijeenkomst van 16 september jl. aangegeven niet een nieuw keurmerk te willen introduceren maar bestaande keurmerken en gereserveerde aanduidingen (zoals vrije uitloop en biologisch) hiervoor in te willen zetten. De Europese Commissie vroeg daarbij nadrukkelijk om goede praktijken van zowel landbouwsectoren, NGO's als lidstaten. Deze inzet sluit aan bij die van het kabinet. Op dit moment zijn geen extra regeldrukeffecten voor bedrijven te verwachten.

*<u>Bevoegdheid, subsidiariteit en proportionaliteit</u>*
*De leden van de PVV-fractie zijn verbijsterd over de positieve grondhouding van het kabinet ten aanzien van de bevoegdheid, de subsidiariteit en de proportionaliteit van deze mededeling. Waarom oordeelt het kabinet positief over de subsidiariteit, terwijl de EC met deze strategie overduidelijk op de stoel van de nationale overheid gaat zitten en de beleidsruimte van de Nederlandse Staat steeds verder inperkt? Waarom acht het kabinet het optreden van de EU proportioneel, terwijl het voorstel een woud aan nieuwe rapportageverplichtingen, regelingen en inmengingsmechanismen introduceert die de ondernemersvrijheid van Nederlandse veehouders aantasten?*

De Europese Commissie kan alleen voorstellen doen, wanneer de Europese Unie (EU) voor het desbetreffende onderwerp een bevoegdheid heeft. Zonder bevoegdheid mag de EU niet optreden. Naar de mening van het kabinet heeft de EU een bevoegdheid om op te treden.
Zoals vermeld in het fiche is de grondhouding van het kabinet ten aanzien van de subsidiariteit en proportionaliteit positief. Daarin is ook opgenomen waarom deze grondhouding positief is.

Bij de subsidiariteit is beoordeeld of het voorliggende beleidsonderwerp op EU-niveau thuishoort. Het gaat hier om een grondhouding, aangezien het een mededeling betreft. Een definitief oordeel kan immers pas worden gegeven nadat het wetgevende voorstel is ontvangen. Naar het oordeel van het kabinet is sprake van onderwerpen die op EU-niveau thuishoren, omdat het hier gaat over aanpak van onderwerpen die niet beperkt is tot een lidstaat maar grensoverschrijdend is, zoals het concurrentievermogen op Europees niveau, dierenwelzijn en klimaat- en milieu. In de visie van het kabinet kan dit onvoldoende op centraal, regionaal of lokaal niveau door de lidstaten zelf worden

opgepakt. De mededeling heeft als doel om een toekomstbestendige en veerkrachtige veehouderij in de EU te realiseren. Daarvoor is een strategie op EU-niveau nodig.

Bij de proportionaliteit is beoordeeld of de voorgestelde vorm en inhoud van het EU optreden in een evenredige verhouding staan tot het nagestreefde doel. Ook hier gaat het om een grondhouding, omdat er nog geen wetgevend voorstel is gegeven maar het een mededeling is. Het kabinet is van oordeel dat het voorgestelde optreden van de strategie geschikt is. Immers, een gecoördineerde aanpak op de onderwerpen uit deze mededeling komt het doel (toekomstbestendigheid en veerkracht van de veehouderij) ten goede. De mededeling kondigt een strategie op tal van onderwerpen aan. Het biedt een langetermijnkoers voor het concurrentievermogen en duurzaamheid van de sector. Van belang bij deze beoordeling was dat de strategie wordt uitgevoerd als forum voor discussie. Dit houdt in dat de lidstaten inspraak hebben in de precieze invulling en dat er dus ook ruimte is voor lidstaten om eigen maatregelen op deze onderwerpen te nemen.

*Financiële gevolgen en regeldruk*
*De leden van de PVV-fractie lezen dat het kabinet in het BNC-fiche aangeeft dat eventuele budgettaire gevolgen moeten passen binnen de afgesproken financiële kaders en op de eigen departementale begroting moeten worden ingepast. Kan het kabinet klip-en-klaar toezeggen dat deze EU-strategie voor de veehouderij niet zal leiden tot hogere financiële afdrachten van Nederland aan de EU of tot extra kosten voor de Nederlandse belastingbetaler? Welke concrete garantie kan het kabinet bieden dat toekomstige wetgevende voorstellen voortvloeiend uit deze strategie geen netto toename van de regeldruk en administratieve lasten voor de Nederlandse agrarische sector tot gevolg zullen hebben?*

De Veeteeltstrategie geeft richting aan de ontwikkelingen die de Europese Commissie voorziet voor de veehouderij in Europa. Mocht de strategie leiden tot wetgevende voorstellen, dan zullen deze voorstellen moeten worden beoordeeld op eventuele financiële consequenties. Het is niet mogelijk om daarop vooruitlopend nu al garanties te bieden.

*Overige opmerkingen en afsluiting*
*De leden van de PVV-fractie benadrukken dat onze Nederlandse veehouders tot de meest efficiënte, schone en diervriendelijke producenten ter wereld behoren. Het voortdurend opwerpen van Europese en nationale barrières vernietigt het verdienmodel van onze boeren en jaagt de voedselproductie weg naar landen buiten de EU waar nauwelijks regels gelden.*

*De leden van de PVV-fractie roepen het kabinet op om op te houden met het achteraanlopen van Brusselse klimaatdogma's en in Europees verband onvoorwaardelijk te kiezen voor het belang van de Nederlandse boer, onze voedselzekerheid en onze nationale economie.*

***Vragen en opmerkingen van de leden van de CDA-fractie***
*De leden van de CDA-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van het BNC-fiche over de mededeling EU-strategie voor de veehouderij en hebben hierbij enkele vragen.*

*De leden van de CDA-fractie lezen dat de strategie samen met een Eiwitactieplan is gepresenteerd en dat de EU minder afhankelijk wil worden van geïmporteerde eiwitten voor*

*veevoer. Uit berichtgeving over de strategie blijkt dat het aandeel eigen eiwitten voor veevoer van 25 procent in 2025 naar 35 procent in 2035 moet stijgen. Hoe realistisch acht het kabinet dit voor Nederland, met weinig grond en een grote veevoerimport? Welke gevolgen heeft dit voor de voerkosten van Nederlandse veehouders?*

Het kabinet acht de Europese ambitie om het aandeel Europese eiwitbronnen in veevoer te verhogen naar 35 procent ambitieus, maar haalbaar. Hiervoor wordt ingezet op een gecombineerde aanpak bestaand uit: versterking van de Europese eiwitproductie, diversificatie van importstromen, efficiënter voergebruik en innovatie. Ondanks de beperkte landbouwgrond in Nederland zijn er mogelijkheden om de afhankelijkheid van geïmporteerde eiwitten te verminderen, bijvoorbeeld door de teelt en benutting van eiwitrijke gewassen zoals luzerne en veldbonen voor het eigen rantsoen. De gevolgen voor de voerkosten van Nederlandse veehouders zijn afhankelijk van onder meer de beschikbaarheid, opbrengst en prijs van Europese eiwitbronnen, de ontwikkeling van de wereldmarktprijzen en de mate waarin efficiënter voergebruik en innovatie kunnen worden benut. Het kabinet vindt het daarom van belang dat de transitie naar een grotere Europese eiwitvoorziening samengaat met het versterken van het verdienvermogen van Nederlandse veehouders en een gelijk speelveld binnen Europa.

*De leden van de CDA-fractie constateren dat de strategie inzet op een sterkere concurrentiepositie, onder meer via landbouw- en voedseldiplomatie en afzetbevordering, en dat het kabinet positief is over het openen van markten voor hoogwaardige Europese export. Hoe verhoudt de strategie zich tot de Nederlandse exportpositie? Welke concrete acties in de strategie helpen Nederlandse veehouders en verwerkers en op welke punten blijft de strategie vaag?*

De strategie heeft onder andere tot doel op lange termijn te komen tot een Europese weerbare, duurzame, excellente en concurrentiekrachtige veehouderij. De Commissie geeft als actiepunt in haar strategie aan een actieve agri-voedsel diplomatie te willen voeren met high-level missies in derde landen en promotieactiviteiten om nieuwe markten te openen voor Europese export. Dit is ook positief voor de Nederlandse exportpositie. Nederlandse marktpartijen kunnen aansluiten bij deze high-level missies en promotionele activiteiten zoals nu ook al het geval is.

*De leden van de CDA-fractie lezen dat de EC gerichte voorstellen aankondigt voor de herziening van de dierenwelzijnsregels voor leghennen, vleeskuikens en varkens en dat het kabinet een Europees verbod op kooisystemen verwelkomt. Welke overgangstermijnen en welke financiële steun acht het kabinet nodig voor Nederlandse pluimvee- en varkenshouders? Hoe zorgt het kabinet dat Nederlandse veehouders, die al hebben geïnvesteerd, niet worden benadeeld ten opzichte van collega's die nog moeten beginnen?*

Het kabinet vindt dat nieuwe Europese dierenwelzijnseisen gepaard moeten gaan met overgangstermijnen waarbij rekening wordt gehouden met al gedane investeringen en de normale investeringscycli in de veehouderij. In de ontwerp-AMvB dierwaardige

veehouderij (Kamerstuk 28286, nr. 1481) is gekozen voor een gefaseerde invoering richting 2040 en is per maatregel een realistische overgangstermijn opgenomen inclusief evaluatiemomenten. Aangezien er nog geen concrete voorstellen liggen vanuit de Europese Commissie, en het dus onduidelijk is of de Europese Commissie een ander tijdspad voor zich ziet, is het nog te vroeg om iets te kunnen zeggen over eventuele financiële gevolgen. De leden van de CDA-fractie zien dat het kabinet inzet op een gelijk speelveld door te eisen dat import van dierlijke producten uit derde landen voldoet aan de EU eisen op het gebied van voedselveiligheid en dierenwelzijn.

*De leden van de CDA-fractie zien dat het kabinet inzet op een gelijk speelveld door te eisen dat import van dierlijke producten uit derde landen voldoet aan de EU eisen op het gebied van voedselveiligheid en dierenwelzijn. Hoe verloopt de controle en handhaving op geïmporteerde producten? Hoe gaat het kabinet zorgen dat de er ook naleving van deze eisen kan plaatsvinden?*

Het belang van gezondheid en veiligheid van de consument wordt beschermd door zogenaamde productstandaarden, die gaan over de eigenschappen van producten. De EU heeft de vrijheid om productstandaarden te zetten voor alle producten die op de EU interne markt verhandeld worden.
De controles op producten die een risico vormen voor de voedselveiligheid worden expliciet geregeld in Europese regelgeving. Producten uit derde landen worden op basis van risico inschatting gericht getest bij binnenkomst in de EU door de grensposten. De douane en de NVWA controleren of de producten de juiste certificaten hebben, en controleren steekproefsgewijs of de producten ook aan de eisen van het certificaat voldoen.
Soms is met een partnerland afgesproken dat autoriteiten uit dat land certificaten uit mogen geven voor producten die naar de EU gaan, dat kan bijvoorbeeld via een handelsakkoord. Met die certificaten kan worden aangetoond dat het desbetreffende product aan EU-standaarden voldoet. De EU controleert dan de autoriteiten die deze certificaten uitgeven. Soms worden de producten ook door EU-autoriteiten gecontroleerd bij binnenkomst.
De NVWA is de bevoegde autoriteit voor officiële controles op (dieren en) producten die de EU binnenkomen vanuit derde landen. De NVWA controleert producten aan de in aangewezen grensposten en op de Nederlandse markt. Er wordt gecontroleerd of wordt voldaan aan de voedselveiligheidseisen die in de EU-regelgeving zijn vastgesteld. Hierbij wordt geverifieerd of producten afkomstig zijn uit door de EU toegelaten landen en door de EU erkende bedrijven.
Met betrekking tot dierenwelzijn stelt de Europese Unie eisen aan exportslachterijen in derde landen op het gebied van dierenwelzijn. Zo moeten derde landen in het uitvoercertificaat aangeven dat bij het slachten is voldaan aan normen inzake dierenwelzijn die ten minste gelijkwaardig zijn aan die van de EU (Verordening (EG) nr. 1099/2009). Ook moeten in de EU ingevoerde dieren geschikt zijn voor vervoer overeenkomstig de desbetreffende EU-voorschriften. Dat moet door de derde landen worden bevestigd in het officiële certificaat overeenkomstig Verordening (EG) nr. 1/200531. De Europese Health and Food Audits and Analysis (HFAA) kijkt in dit kader naar hoe de Competente Autoriteit (CA) in een derde land omgaat met toezicht op de bedrijven die op de lijst van erkende bedrijven die naar de EU mogen exporteren staan. Met betrekking tot dierenwelzijn gaat het dan om dierwelzijnsnormen op slachthuizen

en er wordt toegezien dat producten ook daadwerkelijk afkomstig zijn van de slachthuizen die onder toezicht staan.

*De leden van de CDA-fractie constateren dat er voor deze strategie vanuit Europa nog geen impact assessment is opgesteld. Het kabinet geeft aan aandacht te zullen vragen voor een gedegen impact assessment bij toekomstige voorstellen. Hoe gaat het kabinet ervoor zorgen dat de aangekondigde wetsvoorstellen wel een volledige impact assessment krijgen waar onder meer aandacht is voor effecten op het inkomen van boeren en op regeldruk?*

Het kabinet vindt het belangrijk onnodige regeldruk te verminderen en regelgeving waar nodig te vereenvoudigen. Tegelijkertijd moet vereenvoudiging zorgvuldig gebeuren, op basis van goede effectbeoordelingen en consultatie, met oog voor het belang van rechtszekerheid en voorspelbaarheid en de beleidsdoelstellingen die met regelgeving worden gediend. Daarom pleit het kabinet ervoor dat bij ieder voorstel een *impact assessment* door de Europese Commissie wordt uitgevoerd.

***Vragen en opmerkingen van de leden van de PvdD-fractie***
*De leden van de PvdD-fractie hebben kennisgenomen van het BNC-fiche mededeling EU-strategie voor de veehouderij. Deze leden vinden het goed dat de EC met een strategie voor de veehouderij komt. Zoals de EC ook benoemt is het voor boeren belangrijk dat zij een rechtskader hebben dat langetermijnplanning en investeringen mogelijk maakt. Ook in Nederland staan boeren vanwege de grote druk op natuur, milieu en dierenwelzijn voor een grote transitie. De EC wijst er volgens deze leden terecht op dat dierenwelzijn centraal staat in de zorgen van burgers als het gaat om veehouderij en dat de sector beter moet inspelen op toenemende maatschappelijke verwachtingen, zoals op het gebied van dierenwelzijn. Daarbij signaleert het kabinet in het fiche dat de 'License to produce' van de veehouderij onder druk staat en dat het verhogen van dierenwelzijn bijdraagt aan het draagvlak in de maatschappij. Deze leden vinden het daarom verstandig dat de EC het verbeteren van dierenwelzijn een integraal onderdeel maakt van de EU-strategie. Zoals de commissie-Remkes al zei: zorg dat boeren de hele bocht kunnen overzien. Deze leden hebben wel verschillende vragen over de invulling van de strategie en het kabinetsstandpunt hierover.*

*De leden van de PvdD-fractie lezen dat de EC en het kabinet de visie hebben dat investeren in duurzaamheid een investering is in de landbouw op de lange termijn. Onderschrijft het kabinet dat het daarvoor wel een voorwaarde is dat investeringen, zeker omdat de kosten bijna altijd op het bord van de boer of de belastingbetaler belanden, integrale oplossingen moeten bieden om de noodzakelijke omslag naar een toekomstbestendig landbouwsysteem te maken en dat investeringen deze omslag niet in de weg mogen staan?*

Het kabinet streeft naar de inzet van integrale oplossingen, zoals integraal duurzame stallen, zoals is aangegeven in de Kamerbrief van 26 juni jl. (Kamerstuk 36800 XIV, nr. 87) over de samenhangende aanpak landbouw, natuur en stikstof. Integrale oplossingen zijn echter nu nog niet altijd voorhanden en het innovatieproces kost tijd. Daarom is enkelvoudige innovatie niet altijd te vermijden. Dit zal nodig zijn om te voorkomen dat er geen stappen gezet worden en gewacht wordt totdat integrale oplossingen voorhanden en breed toepasbaar zijn. Het kabinet kan daarom niet bij voorbaat uitsluiten dat er ook

investeringen ondersteund zullen worden die een bijdrage leveren aan een of aan een deel van de opgaven die er liggen in de landbouw. Daarbij is de inzet om *lock-ins* zo veel mogelijk te voorkomen. Dit kan bijvoorbeeld door, in het geval van innovatieve maatregelen die aan één of een deel van de opgave bijdragen, in te zetten op maatregelen die later (met beperkte aanpassing) te combineren zijn met andere maatregelen voor andere onderdelen van de opgave.

*Deelt het kabinet daarbij de mening dat het onverstandig is om in te zetten op innovatie die ten koste gaat van het natuurlijke gedrag en de bewegingsvrijheid van dieren, omdat dit tegen de gewenste integrale aanpak ingaat en in de toekomst kan leiden tot desinvesteringen omdat dergelijke innovaties botsen met een dierwaardige veehouderij?*

Innovatie kan op allerlei beleidsterreinen plaatsvinden, bijvoorbeeld op het vlak van het houden van dieren of het reduceren van emissies uit stallen. Zoals aangegeven in het antwoord op vraag 48 streeft het kabinet naar de inzet van integrale oplossingen, zoals integraal duurzame stallen, zoals is aangegeven in de Kamerbrief van 26 juni jl. (Kamerstuk 36800 XIV, nr. 87) over de samenhangende aanpak landbouw, natuur en stikstof. Integrale oplossingen zijn echter nu nog niet altijd voorhanden en het innovatieproces kost tijd. Daarom is enkelvoudige innovatie niet altijd te vermijden. Dit zal nodig zijn om te voorkomen dat er geen stappen gezet worden en gewacht wordt totdat integrale oplossingen voorhanden en breed toepasbaar zijn. Het kabinet kan daarom niet bij voorbaat uitsluiten dat er ook investeringen ondersteund zullen worden die een bijdrage leveren aan een deel van de opgaven die er liggen in de landbouw. Daarbij is de inzet om *lock-ins* zo veel mogelijk te voorkomen. Dit kan bijvoorbeeld door, in het geval van innovatieve maatregelen die aan één of een deel van de opgave bijdragen, in te zetten op maatregelen die later (met beperkte aanpassing) te combineren zijn met andere maatregelen voor andere onderdelen van de opgave.

*De leden van de PvdD-fractie wijzen in dat kader ook op de risico's die het stimuleren van mestvergisting kan hebben, zonder dat recht op weidegang is geborgd. Het kabinet wil de EC (die al fors inzet op mestvergisting) aansporen om dat nóg meer te gaan doen. Heeft het kabinet oog voor de risico's van mestvergisting voor dierenwelzijn, doordat het een financiële prikkel kan gaan vormen om dieren (meer) op stal te houden?*

Niet alle mest hoeft vergist te worden. Ook als koeien veel in de wei staan, zullen zij alsnog een deel van de dag op stal staan, waarbij mest opgevangen kan worden ten behoeve van vergisting. Bovendien zijn er andere prikkels, zoals weidegangpremies vanuit de markt en de eco-regeling van het GLB, die weidegang juist stimuleren, ook bij mestvergisting.

*De leden van de PvdD-fractie lezen voorts in de beslisnota dat het kabinet "ook enkele kritische kanttekeningen" heeft op de EU-strategie, "o.a. op het gebied van dierenwelzijnseisen en stikstofbeleid'. Kan de regering toelichten welke kanttekeningen hiermee worden bedoeld?*

De kritische kanttekeningen die het kabinet heeft liggen op het gebied van ambities ten aanzien van dierenwelzijnseisen, duurzaamheid en stikstofbeleid. Het verdienvermogen en de concurrentiekracht lijken te zijn verkozen boven duurzaamheids- en

dierenwelzijnsambities. Dit signaal is ook herkenbaar in de eerste reacties van andere lidstaten. Het kabinet is van mening dat deze zaken elkaar juist kunnen versterken. We zullen in de aankomende tijd kritisch mee moeten kijken over hoe de Europese Commissie de strategie verder vorm gaat geven.

*Herziening van de dierenwelzijnswetgeving*
*De leden van de PvdD-fractie lezen dat het kabinet vindt dat de EC breder moet inzetten op dierwaardigheid. Deze leden steunen die inzet. Daarbij wijzen zij op de dierenwelzijnsontwikkelingen die in sommige landen plaatsvinden, zoals in Denemarken waar de nieuwbouw en uitbreiding van reguliere varkensbedrijven is bevroren in voorbereiding op regelgeving voor een duurzamere varkenssector met een aanzienlijk hoger niveau van dierenwelzijn (Nieuwe Oogst, 24 september 2026, 'Denemarken bevriest nieuwbouw en uitbreiding reguliere varkensbedrijven' (https://www.nieuweoogst.nl/nieuws/2026/09/24/denemarken-bevriest-nieuwbouw-en-uitbreiding-reguliere-varkensbedrijven)). Ziet het kabinet ruimte om samen met landen uit bijvoorbeeld de Vught-groep op te trekken voor dierwaardigheid? Welke aanpak heeft de regering voor ogen?*

Het kabinet hoopt dat landen uit de Vughtgroep inderdaad steun zullen bieden aan een ambitieuzere inzet voor dierwaardigheid. Vanuit het Ministerie van LVVN wordt informatie aan deze en andere landen verstrekt over de Nederlandse ontwikkeling naar dierwaardige veehouderij. We proberen hiermee, alsmede via nadere dialoog met Vughtgroeplanden, te bewerkstelligen dat de lidstaten zoveel mogelijk zullen pleiten voor hogere en verdergaande dierwaardigheidseisen in nieuwe dierenwelzijnswetgevingsvoorstellen waar de Europese Commissie mee zal komen.

*De leden van de PvdD-fractie lezen dat het kabinet in algemene zin positief is over het openen van marken voor hoogwaardige Europese export, waarbij het niet alleen gaat om producten, maar ook om kennis. Hoe verhoudt dit zich tot de andere inzet van het kabinet om de handel in levende dieren te verschuiven naar handel in producten? Daarbij vragen deze leden of de Kamer kan worden geïnformeerd over de stand van zaken omtrent de herziening van de Verordening diertransport en de kabinetsinzet op dit punt voor de komende tijd.*

Het kabinet staat inderdaad positief tegenover hoogwaardige Europese export, zowel van producten als van kennis. Deze inzet sluit aan bij het streven om het transport van levende dieren te vervangen door de export van dierlijke producten en genetisch uitgangsmateriaal. Het kabinet staat namelijk positief tegenover de export van producten, maar over het algemeen niet positief tegenover de export van levende dieren naar derde landen. Voor de export van genetisch uitgangsmateriaal is de export van kennis essentieel, zodat importerende landen deze materialen op verantwoorde wijze kunnen toepassen.
Uw Kamer zal binnenkort worden geïnformeerd over de stand van zaken omtrent de herziening van de Verordening voor transport van levende dieren en de verdere kabinetsinzet met betrekking tot deze verordening.

*De leden van de PvdD-fractie lezen dat het kabinet kritisch is op het voornemen van de EC voor de introductie van een nieuwe Europese term voor excellentie zonder dat daarbij inzicht*

*is in regeldrukeffecten. Is het kabinet hier ook kritisch op omdat niet duidelijk wordt of, en zo ja welke, normen verbonden worden aan dit predicaat en dat dit geen misleidend beeld mag geven van de productiewijzen van dergelijke producten? Zo nee, waarom niet?*

De Europese Commissie heeft in de 'workstream livestock' bijeenkomst van 16 september jl. aangegeven niet een nieuw keurmerk te willen introduceren maar bestaande keurmerken en gereserveerde aanduidingen (zoals vrije uitloop en biologisch) hiervoor in te willen zetten. Dit sluit aan bij de inzet van het kabinet om geen nieuw keurmerk te introduceren. De Europese Commissie heeft gevraagd naar suggesties van sectorvertegenwoordigers, NGO's en lidstaten, waaronder goede praktijken of voorlichting/promotie mogelijkheden. Op dit moment zijn geen extra regeldrukeffecten voor bedrijven te verwachten.

*Rol van de keten*
*De leden van de PvdD-fractie lezen in de strategie dat de positie van landbouwers in de voedselketen moet worden verbeterd en dat de richtlijn oneerlijke handelspraktijken wordt herzien. Daarbij schrijft de EC dat de opgave vragen oproept over de verdeling van de kosten over de waardeketen. Deze leden constateren dat het fiche de nadruk vrijwel volledig op de veehouder legt. De rol en de verantwoordelijkheid van de rest van de keten komen niet aan bod. Hoe ziet het kabinet de rol en de verantwoordelijkheid van andere partijen in de keten? Daarbij denken deze leden aan onder meer de fokkerij, veevoerindustrie, transportsector, verwerkende industrie, levensmiddelenindustrie, retail, foodservice, banken, investeerders en verzekeraars. Wat doet het kabinet om deze partijen aan te spreken en te betrekken bij de transitie in de landbouw?*

In de brief van 26 juni 2026 heeft het kabinet de samenhangende aanpak "Weer ruimte voor boer, natuur en bouw: maatregelpakket voor landbouw, natuur en stikstof" met uw Kamer gedeeld. In deze brief is het kabinet ingegaan op de bijdrage van ketenpartijen aan de verduurzaming van de landbouw.

*De leden van de PvdD-fractie lezen dat het kabinetsbeleid voor concurrentievermogen erop is gericht dat geïmporteerde dierlijke producten uit derde landen voldoen aan ten minste equivalente eisen op het gebied van voedselveiligheid en dierenwelzijn. Op welke wijze werkt de regering eraan om de import van dierlijke producten uit derde landen te laten voldoen aan Europese eisen op het gebied van dierwelzijn? Steunt het kabinet Europese productie-eisen voor import, ook als derde landen daar bezwaar tegen maken?*

Voor landbouw en voedselproducten zet Nederland zich via de EU in op het ontwikkelen en verbeteren van productiestandaarden. Dat kan multilateraal (b.v. bij de Wereldhandels Organisatie en de Wereldorganisatie voor Diergezondheid) en bilateraal (in handelsverdragen). Verder kan de EU, onder bepaalde voorwaarden, autonome maatregelen treffen, mits deze WTO-conform zijn vormgegeven.
De Europese Unie stelt eisen aan exportslachterijen in derde landen op het gebied van dierenwelzijn. Zo moeten derde landen in het uitvoercertificaat aangeven dat bij het slachten is voldaan aan normen inzake dierenwelzijn die ten minste gelijkwaardig zijn aan die van de EU (Verordening (EG) nr. 1099/200930). Ook moeten in de EU ingevoerde dieren geschikt zijn voor vervoer overeenkomstig de desbetreffende EU-voorschriften.

Dat moet door de derde landen worden bevestigd in het officiële certificaat overeenkomstig Verordening (EG) nr. 1/200531).

In de reactie op de publieke consultatie over de modernisering van de EU-dierenwelzijnsregelgeving voor de veehouderij is benadrukt dat het belangrijk is dat dierlijke producten die uit derde landen worden geïmporteerd aan ten minste equivalente dierenwelzijnsstandaarden zouden moeten voldoen ten opzichte van standaarden in de EU[8]. Het kabinet steunt daarom het voornemen van de Commissie om zich in te zetten voor afstemming van standaarden voor geïmporteerde producten ten aanzien van dierenwelzijn. Daarbij is relevant dat regelgeving over productiestandaarden inzake dierenwelzijn op geïmporteerde producten in lijn moet zijn met relevante WTO-regels. Zoals aangegeven in het BNC fiche vindt het kabinet het belangrijk dat voorstellen die toezien op productiestandaarden voor import gepaard gaan met gedegen impact assessments, waarbij naast de aandacht voor de gevolgen op de interne markt ook expliciet gekeken wordt naar de impact van de wetgeving op (de relatie met) derde landen en WTO-comptabiliteit van de voorstellen, de concurrentiepositie van de EU ten opzichte van derde landen en de noodzaak tot flankerend beleid voor implementatie.

*De leden van de PvdD-fractie lezen dat het kabinet de ketenbenadering in lijn vindt met het True Value Language-initiatief, met de ambitie om tot eenduidige taal, definities en berekeningsmethodieken te komen voor efficiënte en effectieve publieke doelsturing en private ketensturing. Erkent het kabinet dat dierwaardigheid op dit moment onvoldoende is geborgd in dit initiatief? Wat is de inzet van het kabinet om ervoor te zorgen dat dergelijke aanpakken ook daadwerkelijk integraal zullen zijn?*

Het ministerie van LVVN ziet het sectorinitiatief True Value Language (TVL) als het platform om afspraken te maken om tot eenduidige taal, definities en berekeningsmethodieken in de agroketen te komen. Op dit moment wordt uitgewerkt op welke manier TVL vanaf 2027 vorm kan krijgen in een nieuwe rechtsvorm. Belangrijk uitgangspunt is dat wordt voortborduurt op de opgeleverde integrale KPI-kernset voor melkvee en akkerbouw, waarin ook de thema's dierenwelzijn en diergezondheid zijn meegenomen. Het ministerie van LVVN blijft zich inzetten voor de doorontwikkeling van de integrale KPI-kernset voor publieke en private partijen, waarin ook de samenhang en afwenteling met dierenwelzijn en diergezondheid wordt meegenomen

*<u>Watergebruik</u>*
*De leden van de PvdD-fractie lezen dat de EC inzet op efficiënter watergebruik binnen de landbouw, maar daarbij maar een zeer beperkte analyse maakt. Deze leden vragen de regering te reflecteren op het waterverbruik voor en door de veehouderij, ook middels de teelt van gewassen voor veevoer, met name in de (toenemende) hete en droge perioden waarin water schaars is.*

Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) publiceert jaarlijks data over het watergebruik binnen de Nederlandse economie per sector. De data voor 2026 zijn echter

[8] Kamerstuk 21501-32, nr. 1761, bijlage en nr. 1810

nog niet beschikbaar. Ter illustratie, in het uitzonderlijk droge jaar 2018 was het totale waterverbruik voor de categorie 'landbouw, bosbouw en visserij' als volgt: 48,9 mln. m3 (leidingwater), 225,3 mln. m3 (grondwater) en 76,8 mln. m3 (oppervlaktewater). Leidingwater wordt met name gebruikt door de veehouderij, voor het drenken van vee en schoonmaakactiviteiten. Deze data betreffen echter ook waterverbruik voor andere doeleinden dan beregening, en bevat onzekerheden. Het is niet bekend hoeveel water jaarlijks voor beregening wordt onttrokken voor de teelt van veevoer.

Vanuit het Actieprogramma klimaatadaptatie landbouw werkt LVVN met andere overheden, boeren, waterschappen en andere stakeholders met goed bodembeheer, droogtebestendige gewassen en teeltsystemen aan langetermijnoplossingen. Denk hierbij aan maatregelen zoals bodembedekking, landschapselementen, druppelirrigatie, stuwen aanleggen en robuuste (veevoeder)gewassen, zoals luzerne en sorghum. LVVN levert hiermee sectorale bijdragen aan de Nationale klimaatadaptatiestrategie (NAS), die gecoördineerd wordt door het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. De NAS'26 is de vernieuwde, rijksbrede strategie om Nederland voor te bereiden op de toenemende gevolgen van klimaatverandering. De definitieve vaststelling van de nieuwe NAS staat gepland voor eind 2026. De afgelopen zomer benadrukt het belang van een weerbare land- en tuinbouw.

Ook dit jaar waren de gevolgen van extreme droogte enorm zichtbaar voor de land- en tuinbouw. De beschikbaarheid van zoetwater vormde deze zomer een groot knelpunt voor agrariërs en heeft op brede schaal geleid tot schade aan (veevoeder)gewassen en grasland. De droogte van deze zomer heeft niet geleid tot een tekort aan drinkwater, waar de veehouders veel gebruik van maken voor het drenken van hun vee en schoonmaakactiviteiten die ook belangrijk zijn voor het welzijn van de dieren, en het voorkomen van dierziekteverspreiding. Veehouders hebben een plicht om hun dieren goed te verzorgen. Daar hoort bij dat dieren ook voldoende te drinken krijgen.

*De leden van de PvdD-fractie lezen daarbij dat de EC dierveredelingstechnieken als win-win situatie ziet op economisch en ecologisch vlak. Kan het kabinet aangeven welke technieken hiermee worden bedoeld en hoe dit zich verhoudt tot een dierwaardige veehouderij waarin volgens de Raad voor Dierenaangelegenheden grenzen moeten worden gesteld aan aanpassingen van het dier via fokkerij (RDA, 18 november 2021, 'Zienswijze Dierwaardige veehouderij' (https://www.rda.nl/documenten/2021/11/18/zienswijze-dierwaardige-veehouderij))?*

De Europese Commissie doelt op fokkerijtechnieken zoals selectie op ziekteresistentie, veerkracht en genetische diversiteit, die zowel economische als ecologische voordelen kunnen bieden. Het kabinet benadrukt dat het dier hierbij centraal staat en dat fokkerij altijd gebalanceerd en binnen de grenzen van dierwaardigheid moet plaatsvinden, conform de aanbevelingen van de Raad voor Dierenaangelegenheden. Hierbij worden geen aanpassingen nagestreefd die het welzijn van het dier schaden.

***Vragen en opmerkingen van de leden van de CU-fractie***
*De leden van de CU-fractie hebben met interesse kennisgenomen van de EU-strategie voor de veehouderij. Deze leden hebben nog enkele vragen over doelsturing in relatie tot de evaluatie*

*van de Nitraatrichtlijn. Hoe beoordeelt het kabinet de uitkomsten van de evaluatie van de Nitraatrichtlijn waar het gaat om mogelijkheden voor meer doel- en resultaatgerichte sturing? Hoe beoordeelt het kabinet de wetenschappelijke onderbouwing van de conclusie dat de generieke norm van 170 kilogram stikstof uit dierlijke mest per hectare moet worden gehandhaafd? Is het kabinet bereid om deze norm opnieuw tegen het licht te houden gelet op de huidige wetenschappelijke inzichten rondom milieu- en waterkwaliteit en technologische ontwikkelingen? Is het kabinet voornemens om zich in Europees verband in te zetten voor een hogere norm?*

Naar aanleiding van de evaluatie van de Nitraatrichtlijn, komt de Europese Commissie onder meer tot de conclusie dat er ruimte is voor vereenvoudiging en verbeterde implementatie van de Nitraatrichtlijn en het terugbrengen van administratieve lasten (bijvoorbeeld kalenderlandbouw). Ik onderschrijf deze conclusie en wacht het voorgestelde proces van de Europese Commissie om te komen tot een vereenvoudigde en verbeterde implementatie van de Nitraatrichtlijn, met belangstelling af. Daarbij heeft het mijn aandacht om ook doelsturing op waterkwaliteit onder de aandacht van de Europese Commissie te brengen.

Momenteel zie ik geen obstakels om doelsturing op waterkwaliteit toe te kunnen passen binnen de kaders van de Nitraatrichtlijn. Conform de motie van het lid Grinwis werk ik in gezamenlijkheid met sectorpartijen aan een systeem voor bedrijfsgerichte doelsturing op waterkwaliteit. Hiertoe heb ik onder andere een grootschalige subsidie beschikbaar gesteld om aankomend najaar N-mineraalmetingen op percelen te financieren. Dit zal op korte termijn starten. De uitwerking van een systeem van doelsturing op waterkwaliteit betrek ik verder in het traject om te komen tot een 8e actieprogramma Nitraatrichtlijn waarover ik uw Kamer op een later moment zal informeren. Zoals aangegeven in mijn Kamerbrief van 8 april jl. (Kamerstukken II 2025/2026, 33037 nr. 643), zie ik op dit moment geen ruimte voor een nieuwe mestderogatie, gezien de stikstof- en waterkwaliteitsopgave die Nederland resteert. Naar aanleiding van de evaluatie van de Nitraatrichtlijn heeft de Europese Commissie besloten de Nitraatrichtlijn niet te herzien, ook de norm van 170 kilogram stikstof per hectare uit dierlijke mest blijft daarmee gehandhaafd. In reactie op het verzoek voor een nieuwe derogatie van mijn voorganger, heeft de Europese Commissie aangegeven dat Nederland niet voldoet aan de voorwaarden voor een nieuwe derogatie. De Commissie heeft daarbij aangegeven dat Nederland nog een grote opgave heeft ten aanzien van de grond- en oppervlaktewaterkwaliteit en benoemt ook de stikstofopgave in Nederland.

***Vragen en opmerkingen van de leden van de BBB-fractie***
*De leden van de BBB-fractie hebben kennisgenomen van het BNC-fiche over de Europese strategie voor de veehouderij. Deze leden waarderen het dat de EC de veehouderij nadrukkelijk beschrijft als een sector die van groot belang is voor de voedselvoorziening, de werkgelegenheid en de leefbaarheid van het Europese platteland. De strategie richt zich op weerbaarheid, concurrentievermogen, duurzaamheid, regionale diversiteit en het zichtbaar maken en belonen van de kwaliteit van de Europese veehouderij.*

*De leden van de BBB-fractie zijn geschrokken van de wijze waarop het kabinet deze Europese strategie in het BNC-fiche naast zijn eigen beleid legt. Het kabinet stelt dat de strategie grotendeels aansluit op het Nederlandse beleid en noemt daarbij het aangekondigde nationale stikstofpakket. Tegelijkertijd erkent het kabinet dat onderdelen van dat*

*stikstofpakket leiden tot een kleinere productiecapaciteit. Voor veehouders die door de aangekondigde maatregelen vrezen voor de toekomst van hun bedrijf, hun gezin en het levenswerk van soms meerdere generaties, is het bijzonder wrang dat juist deze plannen worden gepresenteerd als passend bij een Europese strategie die ook tot doel heeft de veehouderij te versterken. De zorgen van deze leden worden versterkt door de reflectie van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) op het nationale stikstofpakket. Het PBL schrijft dat de nieuwe normeringen het verdienvermogen van veel gezinsbedrijven onder druk zullen zetten, dat de toekomst van deze bedrijven daardoor onzeker wordt en dat de vereiste investeringen voor een deel van de bedrijven niet zijn op te brengen. Het PBL noemt de uitvoering van het pakket bovendien een opgave van historische omvang.*

*De leden van de BBB-fractie vragen de minister hoe hij, tegen deze achtergrond, kan volhouden dat het nationale stikstofpakket grotendeels aansluit bij de ambitie van de EC om veehouders perspectief te bieden. Deze leden zien een wezenlijk verschil tussen het delen van afzonderlijke duurzaamheidsdoelen en het onderschrijven van de Europese strategie als geheel. Zij vragen de minister daarom bij de beantwoording van de onderstaande vragen steeds aan te geven hoe de Nederlandse inzet bijdraagt aan een sterke, toekomstbestendige veehouderij, welke concrete kansen de Europese strategie biedt aan Nederlandse ondernemers en hoe de minister ervoor gaat zorgen dat de beschikbare Europese ondersteuning ook daadwerkelijk bij Nederlandse veehouders terechtkomt.*

Een toekomstbestendig perspectief voor veehouders betekent, naast een goed verdienmodel, ook perspectief op een sector die in balans is met haar leefomgeving en een handelingsperspectief voor ondernemers om naar deze balans toe te werken. Het maatregelenpakket van de Taskforce Landbouw, Natuur en Stikstof stelt de kaders waarbinnen de veehouderij in Nederland zich kan ontwikkelen naar deze balans met de leefomgeving. Daarnaast wordt in de maatregelenpakket ondersteuning geboden aan veehouders om de innoveren, omschakelen, extensiveren, verplaatsen of stoppen. Daarmee wordt het handelingsperspectief geboden aan individuele ondernemers om te werken aan deze toekomstbestendige veehouderij.

*<u>Een weerbare veehouderij</u>*
*De leden van de BBB-fractie zijn positief over de aandacht die de EC besteedt aan diergezondheid, preventie, vroegsignalering en vaccinatie. Deze leden lezen dat ook het kabinet het belang van vaccinatie tegen vogelgriep en de internationale acceptatie van producten van gevaccineerde dieren onderkent. Welke concrete stappen zet de minister om ervoor te zorgen dat vaccinatie in de praktijk kan worden toegepast zonder dat veehouders vervolgens worden geconfronteerd met handelsbelemmeringen? Wat doet de minister om belemmeringen weg te nemen en op welke termijn verwacht hij resultaten? Welke Europese middelen zijn beschikbaar voor de ontwikkeling, beproeving en toepassing van vaccins en hoe zorgt de minister ervoor dat Nederlandse veehouders en onderzoeksinstellingen daarvan gebruik kunnen maken?*

Wat betreft vaccinatie tegen vogelgriep heeft de staatssecretaris van LVVN in de brief van mei dit jaar (Kamerstuk 28 807, nr. 326) de Kamer geïnformeerd over onze acties tot nu toe om verdere stappen te zetten richting grootschalige vaccinatie van pluimvee tegen vogelgriep. Daar is aangegeven dat er eind dit jaar een plan van aanpak komt om te komen tot verplichte vaccinatie van legpluimvee in Nederland. Daarin zal ik opnemen wat we aan acties hebben ondernomen om onnodige en onterechte handelsbelemmeringen tegen te gaan en zo veel mogelijk weg te nemen. Onderdeel van die inzet is ook de acceptatie door retail- en levensmiddelenbedrijven van producten van gevaccineerde hennen (voornamelijk consumptie-eieren), waarbij een belangrijke taak is weggelegd voor de pluimveesector zelf. Binnen de EU is er geen belemmerende regelgeving, met derde landen lopen er gesprekken om tot handelsafspraken te komen. Wel is er geregeld gesprek met de Europese Commissie over mogelijke aanpassingen in de regelgeving, waar dit onderbouwd is met nieuwe feiten en waar veterinair verantwoord.

Vaccinatie tegen vogelgriep zal preventief worden ingezet, om besmettingen te voorkomen. Ook voor bijvoorbeeld de bestrijding van infectieuze boviene rhinotracheïtis (IBR) is vaccinatie een preventief instrument. Daarnaast is vaccinatie onderdeel van het bestrijdingsbeleid waar effectieve en veilige vaccins beschikbaar zijn. Dan spreken we van noodvaccinatie. In de draaiboeken voor MKZ, klassieke varkenspest (KVP) en lumpy skin disease (LSD) is noodvaccinatie opgenomen. Dit betreft een ‘vaccinatie voor het leven’ strategie, waarbij gevaccineerde dieren hun normale productieleven mogen afmaken en dus niet versneld worden geslacht of afgevoerd na de bestrijding. Het kabinet is zich echter zeer bewust van het feit dat ook noodvaccinatie kan leiden tot onnodige handelsbelemmeringen en soms langdurige extra kosten voor bijvoorbeeld surveillance. Hierover wordt met de sector ook gesproken. Het kabinet zet zich samen met de sector in om handelsbelemmeringen na vaccinatie zo veel mogelijk weg te nemen. Tevens zal er met de Europese Commissie worden gesproken om te kijken hoe de regelgeving kan worden aangepast om handelsbelemmeringen en andere lastenverzwaringen kunnen worden verminderd.
Ten algemene zijn er geen specifieke Europese middelen beschikbaar voor ontwikkeling en testen van vaccins. Dit is primair de verantwoordelijkheid van de farmaceutische industrie. Wel zijn er in elke lidstaat natuurlijk onderzoeksprogramma’s waarvan de kennis openbaar is en die mogelijk door farmaceuten kan worden gebruikt. Dat geldt ook voor Europees gefinancierde onderzoeksprogramma’s die geregeld worden uitgevoerd. Onderzoekers zijn uitstekend op de hoogte als er nieuwe onderzoeks-calls door de Europese Commissie worden uitgezet en zullen daaraan deelnemen mits het past in lopende onderzoeksprogramma’s, en de expertise van de instituten. Dit kunnen ook publiek-private projecten zijn.

*De leden van de BBB-fractie zijn in dit kader ook verheugd dat Nederland het voortouw heeft genomen bij de internationale samenwerking om handelsbelemmeringen voor producten van tegen vogelgriep gevaccineerd pluimvee weg te nemen. Deze leden vragen de minister of al meer duidelijk is over wat de bijeenkomst van 29 januari 2026 concreet heeft opgeleverd. Zijn er nog verdere stappen gezet in de internationale samenwerking richting het mogelijk maken van AI-vaccinatie? Wat is de stand van zaken van de aangekondigde World Organisation for Animal Health (WOAH)-richtlijnen voor de monitoring van gevaccineerd pluimvee? Welke*

*handelspartners hebben inmiddels concrete toezeggingen gedaan over de acceptatie van producten van gevaccineerd pluimvee? Hoe gaat de minister de Europese veehouderijstrategie benutten om verdere afspraken te bereiken, zodat vaccinatie ook voor Nederlandse pluimveehouders een praktisch en economisch haalbare mogelijkheid wordt?*

De internationale samenwerking over HPAI-vaccinatie en handel is een doorlopend traject, waarin de bijeenkomst van 29 januari een eerste belangrijke stap vormde. In november vindt een volgende bijeenkomst plaats, waarin verder wordt gewerkt aan de wetenschappelijke en technische basis voor vaccinatie, surveillance en veilige handel. Concrete toezeggingen van handelspartners zijn op dit moment nog niet aan de orde, omdat daarvoor eerst duidelijk moet zijn hoe een Nederlands vaccinatieprogramma precies wordt ingericht. Het kabinet werkt daarom samen met de sector aan een plan van aanpak voor vaccinatie, dat dit najaar aan uw Kamer wordt aangeboden. Zowel in Europees als internationaal verband blijft Nederland zich inzetten voor afspraken die vaccinatie mogelijk maken zonder onnodige handelsbelemmeringen. De Europese Commissie is onderdeel van de internationale werkgroep. De inzet op vaccinatie als instrument voor de preventie en bestrijding van dierziekten die in de strategie wordt beschreven past bij de beweging die Nederland, met de Europese Commissie samen, maakt.

*De leden van de BBB-fractie vragen daarnaast specifiek aandacht voor infectieuze boviene rhinotracheïtis (IBR). Nederland werkt aan het verkrijgen van de Europese IBR-vrije status. Kan de minister bevestigen dat vaccinatie tegen IBR tijdens de bestrijdingsfase mogelijk blijft? Klopt het dat onder de huidige Europese systematiek vaccinatie niet langer is toegestaan zodra de Europese vrije status is verkregen? Zo ja, hoe beoordeelt de minister dat in het licht van de Europese inzet op preventie en vaccinatie? Is de minister bereid bij de EC te onderzoeken of ook na het verkrijgen van de vrije status ruimte kan blijven bestaan voor preventieve vaccinatie tegen IBR en kan hij de Kamer informeren over de mogelijkheden en de uitkomst van dat overleg?*

Vanaf 1 januari 2027 gaat de nationale bestrijding in Nederland van start. Halfjaarlijkse verplichte vaccinatie tegen IBR is de basis van het programma. Vaccinatie is in de bestrijdingsfase dus niet verboden. Het klopt dat de huidige EU-regels een verbod op vaccinatie tegen IBR vereisen om de EU-vrijstatus aan te kunnen vragen. Overigens mag een toekomstige uitbraak van IBR noodvaccinatie wel gebruikt worden om een uitbraak te bestrijden – ook onder een EU-vrije status.
Nederland vindt echter dat vaccinatie als preventieve maatregel ook mogelijk moet zijn bij een EU-vrije status voor IBR, zonder de vrije status te verliezen vanwege vaccinatie. De momenteel toegelaten IBR-vaccins zijn veilig en effectief. Ook kan met behulp van bepaalde markertesten betrouwbaar onderscheid gemaakt worden tussen IBR-gevaccineerde en IBR-besmette dieren. Mede omwille daarvan vindt Nederland een algeheel vaccinatieverbod voor IBR bij een EU-vrije status dus niet nodig. Vanuit dat oogpunt wil Nederland in de Europese inzet op vaccinatie onderzoeken hoe er voor IBR, maar ook voor andere dierziekten, ruimte kan ontstaan voor de inzet van vaccinatie, preventief waar dat kan en als noodmaatregel waar dat moet. Dit past ook bij het algemene standpunt van Nederland over vaccinatie, zoals bijvoorbeeld voor vogelgriep en MKZ.

*De leden van de BBB-fractie wijzen op de Nederlandse infrastructuur voor diergezondheid, waaronder de monitoring en diagnostiek door Royal GD, de Veekijker en de inzet van Nederlandse dierenartsen. Deze leden vinden het van belang dat bij de Europese uitwerking van de strategie wordt aangesloten bij bestaande systemen voor vroegsignalering en preventie. Welke mogelijkheden ziet de minister om Europese financiering te verkrijgen voor het versterken van de Nederlandse diergezondheidsmonitoring, de Veekijker, diagnostiek en de betrokkenheid van dierenartsen? Is hij bereid deze bestaande Nederlandse infrastructuur actief onder de aandacht van de EC te brengen? Welke Europese financieringsinstrumenten komen hiervoor in aanmerking? Wie kan daarop een aanvraag doen en welke ondersteuning biedt de minister aan Nederlandse partijen om die middelen daadwerkelijk te verkrijgen?*

De veterinaire infrastructuur in Nederland is van hoge kwaliteit. Er is een verfijnd systeem waarin overheid en sectoren samen preventie, monitoring en bestrijding vorm geven en financieren. De EU-diergezondheidsverordening vereist dat lidstaten monitoren op het voorkomen van bekende en onbekende dierziekten en laat daarin veel ruimte aan lidstaten om hun eigen structuur vorm te geven. Nederland vult dit onder meer in doordat Royal GD is aangewezen als uitvoerder van de diergezondheidsmonitoring. Maar ook dierenartsen, NVWA en Wageningen Bioveterinary Research (WBVR) zijn onmisbare schakels in het geheel. Het kabinet deelt actief de ervaringen en best practices waar mogelijk om de kracht van deze publiek-private samenwerking te onderstrepen.
Financiering voor preventie, monitoring en bestrijding komt uit het Diergezondheidsfonds (DGF), wat wordt gevuld door LVVN en middels jaarlijkse heffingen bij dierhouders. Tevens kan financiering vanuit de EU worden verkregen. Zo kunnen lidstaten hun bestrijdingskosten deels declareren, maar is ook co-financiering mogelijk voor monitoringsprogramma's. Nederland maakt hiervan gebruik voor onder andere de monitoring op vogelgriep en salmonella bij pluimvee. Maar ook voor de kosten van de monitoring op BSE en Scrapie. Met de sector wordt in het kader van het convenant onder het diergezondheidsfonds gesproken over de mogelijkheden van EU-cofinanciering. Hierbij is afgesproken dat LVVN zich zal inspannen om zoveel mogelijk kosten in de EU te kunnen declareren.

*De leden van de BBB-fractie vinden dat het Nederlandse systeem van diergezondheidsmonitoring met Royal GD, de Veekijker en de inzet van dierenartsen ook op Europees niveau als voorbeeld mag dienen en vragen de minister zich ervoor in te zetten dat dit systeem de erkenning en Europese financiële ondersteuning krijgt die het verdient.*
*De leden van de BBB-fractie wijzen voorts op de grote gevolgen van de blauwtonguitbraken voor Nederlandse veehouders. Heeft Nederland naar aanleiding van deze uitbraken Europese financiële ondersteuning aangevraagd of ontvangen? Welke mogelijkheden zijn onderzocht, ook buiten de Europese landbouwcrisisreserve, en waarom is daarvan al dan niet gebruikgemaakt? Welke ondersteuning hebben andere lidstaten voor de gevolgen van blauwtong aangevraagd of ontvangen? Hoe wil de minister ervoor zorgen dat Nederlandse veehouders bij toekomstige dierziekte-uitbraken daadwerkelijk toegang krijgen tot de Europese instrumenten voor risicobeheer die in de strategie worden aangekondigd?*

In 2023 en 2024 zijn in het gehele land forse verliezen geleden door veehouders, met name schapenhouders, door uitbraak met blauwtong serotype 3 (BTV-3). Deze periode

was voor vele heftig en emotioneel. Gelukkig is door gezamenlijke inzet van overheid, sector en bedrijfsleven binnen ongelooflijk korte termijn een vaccin beschikbaar gekomen tegen BTV-3. Dit heeft niet kunnen voorkomen dat er toch veel dieren zijn gestorven, maar er waren wel minder ziekteverschijnselen en minder sterfte op bedrijven waar gevaccineerd was.
Vanuit de sector is herhaaldelijk gevraagd om financiële steun en om die in Europa aan te vragen. Nederland is hier terughoudend in. Blauwtong is geen bestrijdingsplichtige dierziekte. Houders zijn zelf verantwoordelijk voor de gezondheid en de zorg bij ziekte van hun dieren. Besmettingen met blauwtong, hoe heftig ook, zijn onderdeel van het (bedrijfs)risico bij het houden van dieren. Bij uitbraken van bestrijdingsplichtige dierziekten ligt dit anders; hier ligt een plicht bij de overheid om maatregelen te treffen en is het dus een gedeelde verantwoordelijkheid van houders en overheid. In dit geval bestaat al de mogelijkheid om de kosten van bestrijding (deels) te declareren in de EU. Nederland doet dit ook, bijvoorbeeld bij de uitbraken van vogelgriep. In de strategie wordt deze mogelijkheid behouden. Verder wil de Europese Commissie lidstaten vooral stimuleren om na te denken hoe zij zelf, lerend van goede instrumenten van anderen, de weerbaarheid van veehouders, bijvoorbeeld tegen de schade van dierziekten, kunnen vergroten.

*De leden van de BBB-fractie wijzen daarnaast op het rapport Zoönosen in het vizier (Kamerstuk 2021D27687), waarin wordt gesteld dat de kans in absolute zin groter is dat een volgende grote uitbraak buiten Nederland begint dan binnen Nederland. Hoe betrekt de minister deze constatering bij de Nederlandse inzet op Europese en internationale dierziektepreventie en vroegsignalering?*

De stelling in het rapport Zoönosen in het vizier gaat over de kans op een volgende grote uitbraak van een zoönose (zoals Covid-19) onder dieren en/of mensen. Het feit dat de kans groter is dat die uitbraak start buiten Nederland betekent niet zo'n zoönose niet naar Nederland kan spreiden. Daarom is in het Nationaal actieplan versterken zoönosenbeleid aandacht voor de risico's van insleep via bijvoorbeeld transporten van dieren en reizigersverkeer. De EU-diergezondheidsverordening is daarin essentieel. De regels zijn met name gericht op het voorkomen van het risico van verspreiden van dierziekten (waaronder ook zoönosen). Vroegsignalering, waarborgen om dierziekten niet met transporten tussen landen en gebieden te verspreiden en regels ten aanzien van bioveiligheid zijn daarom van groot belang om de Nederlandse diergezondheid, en daarmee ook de volksgezondheid, te beschermen. Het kabinet zet zich daarom in voor een verschuiving van transport van levende dieren naar transport van dierlijke producten en genetische uitgangsmaterialen.

*Daarbij vragen deze leden ook aandacht voor de mogelijke introductie van antibioticaresistente bacteriën via de internationale handel in dierlijke producten. De Nederlandse veehouderij heeft het antibioticagebruik de afgelopen jaren fors teruggedrongen en gaat zeer terughoudend om met antibiotica die van groot belang zijn voor de humane gezondheidszorg. Dat is een prestatie van de sector die bescherming verdient. Juist daarom vinden deze leden het zorgelijk dat via geïmporteerde dierlijke producten alsnog resistente bacteriën Nederland kunnen binnenkomen, ook uit landen waar minder strenge regels voor*

*antibioticagebruik in de veehouderij gelden. Hoe gaat de minister voorkomen dat de inspanningen van Nederlandse veehouders om antibioticaresistentie tegen te gaan, via de import van resistente bacteriën worden ondergraven?*

Dieren en dierlijke producten uit derde landen moeten aan dezelfde Europese wetgeving voldoen met betrekking tot antimicrobiële middelen om toegang te krijgen tot de Europese markt.
De Europese Commissie houdt toezicht op de naleving van de EU-vereisten bij derde landen die dieren of dierlijke producten naar de EU exporteren.

*Welke controles vinden bij geïmporteerd vlees plaats op resistente bacteriën, naast controles op residuen van diergeneesmiddelen?*

In het kader van AMR monitoring bestaat een Europees uitvoeringsbesluit (EU 2020/1729) hierin worden alle lidstaten verplicht dat vers vlees voor import moet worden onderzocht op antimicrobiële resistentie. Jaarlijks worden door de NVWA partijen op antibioticaresistentie onderzocht. Daarnaast voert NVWA nog extra controles uit op specifieke antibioticaresistenties, in aanvulling op het uitvoeringsbesluit. De uitkomsten van die onderzoeken worden jaarlijks naar de Europese voedselveiligheidsautoriteit (EFSA) gerapporteerd.

*Welke mogelijkheden ziet de minister om binnen de Europese strategie de preventie van antibioticaresistentie ook bij import nadrukkelijker te betrekken?*

Door middel van een gecoördineerde internationale aanpak, vastgelegd in Europese wetgeving, worden derde landen verplicht om dezelfde strenge EU-normen voor antimicrobiële middelen te hanteren wanneer ze toegang willen tot de Europese markt. De Europese Commissie zet zich in om transparantie te waarborgen en handhaving op importvoorwaarden door de lidstaten te vergemakkelijken. Nederland sluit zich aan bij deze Europese aanpak.

*<u>Concurrentievermogen en een gelijk speelveld</u>*
*De leden van de BBB-fractie lezen dat de Europese strategie inzet op een concurrerende veehouderij en op eerlijkere concurrentie met producten van buiten de EU. Deze leden lezen eveneens dat het kabinet belang hecht aan gelijkwaardige eisen voor geïmporteerde producten. Zij vinden het van groot belang dat Nederlandse veehouders niet worden geconfronteerd met productie-eisen die voor hun buitenlandse concurrenten niet gelden, terwijl die concurrenten hun producten wel op dezelfde markt kunnen afzetten. Welke concrete voorstellen zal de minister op Europees niveau ondersteunen om de eisen aan geïmporteerde dierlijke producten en de controle daarop te versterken? Hoe wordt daarbij onderscheid gemaakt tussen eisen aan het eindproduct en eisen aan de wijze waarop dieren worden gehouden en producten worden geproduceerd? Welke mogelijkheden en beperkingen volgen hierbij uit de internationale handelsregels?*

**Directoraat-generaal Agro**
Directie Dierlijke Agroketens en Dierenwelzijn

**Ons kenmerk**
DGA-DAD / 108664833

Alle geïmporteerde producten moeten voldoen aan de EU-standaarden op het gebied van plant- en diergezondheid, voedselveiligheid en etikettering. Zoals aangegeven steunt het kabinet het voornemen van de Europese Commissie om zich in te zetten voor afstemming van standaarden voor geïmporteerde producten ten aanzien van dierenwelzijn op die van de EU. Daarbij is relevant dat regelgeving over productiestandaarden inzake dierenwelzijn op geïmporteerde producten in lijn moet zijn met relevante WTO-regels. De Europese Commissie heeft in haar rapport "Toepassing van de gezondheids- en milieunormen van de EU op ingevoerde landbouw- en agrovoedingsproducten" uit 2022 deze eisen uiteengezet. Zo moeten regelgevingsvoorstellen geval per geval beoordeeld worden op WTO-conformiteit. Ook moet worden gekeken naar de technische en economische haalbaarheid van controlemechanismen, en de daadwerkelijke impact in relatie tot het te bereiken doel.

*De leden van de BBB-fractie vragen de minister daarnaast of hij minimumeisen voor zich ziet waaraan controlesystemen in derde landen moeten voldoen om aantoonbaar te maken dat geïmporteerde dierlijke producten zijn geproduceerd volgens standaarden die ten minste gelijkwaardig zijn aan de Europese eisen. Hoe kan daarbij worden gewaarborgd dat niet alleen het eindproduct wordt gecontroleerd, maar ook de naleving van de eisen tijdens het productieproces?*

Zie hier het antwoord op eerdere vragen.

*De leden van de BBB-fractie vragen de minister om bij de Europese uitwerking van de strategie inzichtelijk te maken hoe de concurrentiepositie van Nederlandse veehouders wordt meegewogen bij handelsafspraken, waaronder het Mercosur-akkoord. Hoe wordt voorkomen dat Nederlandse veehouders kosten maken om aan hogere productie-eisen te voldoen, terwijl ingevoerde producten afkomstig kunnen zijn uit productiesystemen waarvoor andere eisen gelden? Welke mogelijkheden ziet de minister om te voorkomen dat productie verschuift naar landen buiten de EU, gezien het feit dat de vraag naar dierlijke producten in Nederland al verschillende jaren niet afneemt en die afname ook niet voorzien is?*

Het kabinet beoordeelt ieder handelsakkoord op de merites, en maakt daarbij een brede afweging. Op het gebied van het EU-concurrentievermogen zet het kabinet in op een gelijk speelveld op de interne markt alsook een eerlijk mondiaal speelveld, waarin bedrijven en niet (lid)staten met elkaar concurreren. Voor landbouw en voedselproducten zet Nederland zich via de EU in op het ontwikkelen en verbeteren van productiestandaarden. Dat kan multilateraal (bv bij de Wereldhandelsorganisatie en de Wereldorganisatie voor Diergezondheid) en bilateraal (in handelsverdragen). Verder kan EU, onder bepaalde voorwaarden, autonome maatregelen treffen.
Het kabinetsbeleid is gericht op het creëren van goede condities voor agrarisch ondernemers in Nederland. In de 'Europese Veehouderijstrategie introduceert de Europese Commissie de term 'Europese Excellentie'. Hiermee geven ze naar mijn idee terecht weer hoe we de unieke producteigenschappen van onze landbouwproducten moeten gebruiken om de positie van die producten in de internationale markt te verstevigen.

*De leden van de BBB-fractie constateren dat de Europese veehouderijstrategie inzet op innovatie, waaronder robotisering in de veehouderij. Deze leden vragen in dat kader specifiek aandacht voor robotisering en automatisering in Nederlandse slachthuizen.*

De Nederlandse slachthuissector innoveert al actief, onder meer via robotisering en automatisering. Ik zie dat er op dit terrein veel mogelijkheden zijn. Het onderwerp innovatie zal dan ook een onderdeel zijn van mijn gesprekken met de slachthuissector, waarvoor de voorbereidingen momenteel gaande zijn

*Het kabinet heeft een verbod op het in- en uitlenen van arbeidskrachten in de vleessector voorgesteld, wat grote gevolgen kan hebben voor het concurrentievermogen van de Nederlandse veehouderijsector. Welke mogelijkheden biedt de Europese veehouderijstrategie om slachthuizen te ondersteunen bij investeringen in robotisering, automatisering en verbetering van arbeidsomstandigheden? Is de minister bereid zich ervoor in te zetten dat Nederlandse slachthuizen voor die ondersteuning in aanmerking komen en hen actief te helpen bij het benutten van beschikbare Europese financiering?*

In de Europese Veehouderijstrategie wordt aangegeven dat de inzet is om ‘het concurrentievermogen van de sector te verbeteren door de financieringskloof en de afnemende veehouderij in bepaalde regio’s aan te pakken, innovatie en digitalisering te bevorderen en eerlijke handel te waarborgen’. In deze visie is nog niet verder uitgewerkt hoe de financiering van deze inzet gaat verlopen.

*<u>Duurzaamheid en investeringsperspectief</u>*
*De leden van de BBB-fractie lezen dat het kabinet het nationale stikstofpakket presenteert als een thematische aansluiting op de Europese strategie. Daarbij stelt het kabinet dat de nationale inzet noodzakelijk is om aan milieu- en natuurdoelen te voldoen en vergunningverlening weer mogelijk te maken. Deze leden vragen de minister daarbij onderscheid te maken tussen Europese verplichtingen, de Nederlandse wettelijke uitwerking daarvan en de beleidskeuzes die het kabinet zelf maakt.*
*Zij beschouwen de huidige impasse rond de vergunningverlening nadrukkelijk ook als een stikstofwetprobleem. Zij wijzen erop dat het PBL aanzienlijke financiële gevolgen van de voorgestelde nationale normeringen voor veehouders beschrijft en aangeeft dat de vereiste investeringen voor een mogelijk groot deel van de bedrijven niet zijn op te brengen. Met name gezinsbedrijven zullen hieronder lijden.*
*Hoe verhoudt de minister deze bevindingen tot de Europese inzet om het verdienvermogen en de toekomst van veehouders te versterken? Hoe zal hij bij de verdere uitwerking van het nationale stikstofpakket inzichtelijk maken wat de voorstellen betekenen voor gezinsbedrijven, de Nederlandse productiecapaciteit en de leefbaarheid van het platteland? Welke mogelijkheden uit de Europese strategie wil de minister benutten om ondernemers te ondersteunen die hun bedrijf willen voortzetten en verduurzamen?*

In het maatregelenpakket van de Taskforce Landbouw, Natuur en Stikstof wordt ondersteuning geboden aan veehouders om de innoveren, omschakelen, extensiveren, verplaatsen of stoppen. Daarmee wordt het handelingsperspectief geboden aan individuele ondernemers om te werken aan deze toekomstbestendige veehouderij. Om goed inzicht te krijgen in de sociaaleconomische gevolgen van dit maatregelenpakket heb ik de WSER gevraagd om hier een reflectie op te geven. De resultaten van de eerste fase van deze reflectie worden verwacht voor de behandeling van de LVVN-begroting met uw Kamer te delen. Hierin wordt ook inzicht geboden in de gevolgen voor het verdienvermogen, de Nederlandse productiecapaciteit en de brede welvaartseffecten. De resultaten van deze reflectie zullen worden meegenomen in de verdere uitwerking van het ondersteunende beleid.

*De leden van de BBB-fractie vragen daarnaast aandacht voor de onzekerheid die ontstaat doordat provincies al stikstofmaatregelen hebben vastgesteld, terwijl het kabinet aanvullende landelijke maatregelen voorstelt. De Gelderse en voorgestelde landelijke normen zijn bijvoorbeeld totaal verschillend opgebouwd. Ondernemers weten daardoor niet of investeringen waarmee zij aan provinciale eisen voldoen, ook voldoende zullen zijn om aan eventuele toekomstige landelijke eisen te voldoen. Hoe verenigt de minister deze onzekerheid met de Europese ambitie om veehouders een voorspelbaar kader en investeringszekerheid te bieden? Wanneer krijgen ondernemers duidelijkheid over de verhouding tussen provinciale maatregelen en de landelijke voorstellen? Hoe wil de minister voorkomen dat ondernemers eerst investeren om aan provinciale eisen te voldoen en vervolgens opnieuw moeten investeren vanwege aanvullende landelijke eisen?*

Met de generieke normen die zijn aangekondigd in het maatregelenpakket van de Taskforce Landbouw, Natuur en Stikstof geeft het kabinet duidelijkheid over de normen die landelijk voor alle veehouders zullen gelden. In zones rond Natura 2000-gebieden en in kwetsbare watergebieden wordt een aanvullende inzet gevraagd, over de aanpak in deze gebieden werkt het kabinet samen met de medeoverheden de aanpak verder uit om zo ook hier de gewenste duidelijkheid aan ondernemers te bieden. Daarbij zullen de concept-Rijks(instructie)regels in januari een eerste stap zijn waarmee kan worden onderzocht of vervanging of versterking van provinciaal beleid aan de orde is, of juist via maatwerkafspraken kan worden gezorgd dat provinciaal beleid voldoende kan zijn om de noodzaak van (een deel van) aanvullende Rijksmaatregelen af te vangen.

*De leden van de BBB-fractie zien mogelijkheden om emissies te verminderen door innovatie en door ondernemers te ondersteunen bij de toepassing van bewezen technieken. Welke concrete mogelijkheden biedt de Europese strategie om Nederlandse veehouders financieel te ondersteunen bij dergelijke investeringen? Hoe gaat de minister ervoor zorgen dat Europese middelen daadwerkelijk beschikbaar komen voor Nederlandse ondernemers? Welke belemmeringen bij de erkenning van technieken en de vergunningverlening wil hij wegnemen, zodat ondernemers die willen investeren ook daadwerkelijk verder kunnen met hun bedrijf?*

In principe wordt er in de veehouderijstrategie nog geen concreet antwoord gegeven over mogelijke financieringsbronnen. Zoals aangegeven in de brief van 26 juni 2026, kijk ik naar een mix van instrumenten voor ondersteuning van veehouders bij het investeren

in stalmaatregelen. Daarbij kijk ik ook naar de mogelijkheden binnen het GLB. Wat betreft de belemmeringen bij de erkenning van technieken voor verduurzaming van stallen en mijn inzet om deze belemmeringen weg te nemen verwijs ik u naar de beantwoording van vergelijkbare vragen van de VVD-fractie.

*De leden van de BBB-fractie zijn positief over de aandacht die de EC besteedt aan het verminderen van methaanemissies en het benutten van mest voor de productie van groen gas. Deze leden lezen dat ook het kabinet hierop wil inzetten, maar missen in het fiche een concrete beschrijving van de wijze waarop de Europese strategie daarvoor zal worden benut. Hoe gaat de minister met behulp van deze strategie de productie van groen gas uit mestvergisting door Nederlandse veehouders stimuleren? Welke Europese financieringsmogelijkheden wil hij daarvoor benutten en hoe gaat hij ervoor zorgen dat Nederlandse ondernemers daar daadwerkelijk toegang toe krijgen? Wil hij daarbij ook de mogelijkheden betrekken om groepen veehouders of andere bedrijven gezamenlijk te ondersteunen bij een grotere vergister waarin mest van verschillende bedrijven wordt verwerkt?*

Het kabinet steunt mestvergisting d.m.v. de SDE++ en de bijmengverplichting. Daarnaast is er 11 miljoen euro uitgetrokken ter ondersteuning van de opstart van collectieve mestvergisting.
Op dit moment wordt in overleg met het Nationaal Groenfonds een stimuleringsinstrument uitgewerkt. De inzet is om met het Ontwikkelfonds Collectieve Mestvergisting door het Nationaal Groenfonds een deel van de aanloopkosten voor collectieve mono-mestvergistingsinitiatieven voor te financieren. Het gaat specifiek om de kosten die gemaakt worden in de risicovolle voorfase van een initiatief, bijvoorbeeld het zoeken naar een geschikte locatie qua bestemmingsplan, aansluiting op het gasnet en elektriciteitsnet en het starten van de vergunningsaanvragen. Dit zijn substantiële kostenposten die voor veel collectieven lastig te financieren zijn. Het is mijn inzet om het fonds in het eerste kwartaal van 2027 open te stellen.

*De leden van de BBB-fractie vragen de minister daarnaast of hij mogelijkheden ziet om mestvergisters niet alleen via subsidies te ondersteunen, maar ook om deze geheel of gedeeltelijk met publieke middelen te laten realiseren, bijvoorbeeld als onderdeel van een collectieve voorziening voor de productie van groen gas.*

Het kabinet zet in op de stimulering van mestvergisting door middel van publieke middelen voor SDE++-subsidie. Daarnaast trekt het kabinet 11 miljoen euro uit ter ondersteuning van de opstart van collectieve mestvergisting. Op dit moment wordt in overleg met het Nationaal Groenfonds een stimuleringsinstrument uitgewerkt. De inzet is om met het Ontwikkelfonds Collectieve Mestvergisting door het Nationaal Groenfonds een deel van de aanloopkosten voor collectieve mono-mestvergistingsinitiatieven voor te financieren. Het gaat specifiek om de kosten die gemaakt worden in de risicovolle voorfase van een initiatief, bijvoorbeeld, het zoeken naar een geschikte locatie qua bestemmingsplan, aansluiting op het gasnet en elektriciteitsnet en het starten van de vergunningsaanvragen. Dit zijn substantiële kostenposten die voor veel collectieven

lastig te financieren is. De inzet is om het fonds in het eerste kwartaal van 2027 open te stellen

Het kabinet laat de ontwikkeling en het beheer van installaties nadrukkelijk aan de markt, het realiseren van een collectieve voorziening voor de productie van groen gas is niet voorzien. Om de markt hierbij te ondersteunen wordt gewerkt aan een bijmengverplichting groen gas, waardoor vraag naar groen gas wordt gecreëerd. Het kabinet streeft ernaar om deze verplichting vanaf 1 januari 2027 in werking te laten treden. Op basis van deze verplichting hebben ondernemers voldoende verdienmodel om installaties te kunnen realiseren.

*Is de minister bereid te onderzoeken onder welke voorwaarden dit mogelijk is en welke rol Europese financiering daarbij kan spelen? Deze leden vragen tevens hoe de minister ervoor gaat zorgen dat de bijmengverplichting voor groen gas en de mogelijkheden voor toepassing van groen gas in de transportsector elkaar versterken. Wat is de actuele stand van zaken rond het mogelijk maken van de vergroende LNG-terminalroute op basis van massabalans? Welke inzet pleegt het kabinet bij de herziening van de relevante Europese regels en welke mogelijkheden biedt de Europese veehouderijstrategie om de productie en toepassing van Nederlands groen gas verder te stimuleren?*

Zowel de bijmengverplichting groen gas als de toepassing van groen gas in de transportsector zijn erop gericht om de energievraag in Nederland te vergroenen. De bijmengverplichting zorgt daarnaast gericht voor opschaling van groen gas, waardoor het op termijn beschikbaar is als sluitstuk in vele sectoren. Het ministerie van IenW heeft bij de herziening van de relevante Europese regels opgeroepen tot eenduidige regels rondom het gebruik van pijpleidingen. We wachten nog op uitsluitsel vanuit Brussel.

*De leden van de BBB-fractie vragen daarnaast aandacht voor de Europese Nitraatrichtlijn. Deze leden vinden dat de regels voor het gebruik van dierlijke mest beter moeten aansluiten bij de behoefte van het gewas en de omstandigheden van bodem en grondwater. Welke ruimte ziet de minister om bij de Europese herziening van de Nitraatrichtlijn mogelijkheden te creëren voor een hogere gebruiksnorm dan 170 kilogram stikstof uit dierlijke mest per hectare, waar de waterkwaliteit en de plaatselijke omstandigheden dat toelaten? Hoe wil hij de Europese veehouderijstrategie benutten om die inzet te ondersteunen? Welke rol ziet hij daarbij voor RENURE en voor een benadering die rekening houdt met aantoonbare verschillen tussen gebieden? Wanneer verwacht de minister hierover Europese besluitvorming en hoe informeert hij de Kamer over de Nederlandse inzet?*

Afgelopen zomer heeft de Commissie haar bevindingen over de evaluatie van de Nitraatrichtlijn gedeeld. Naar aanleiding hiervan heeft de Commissie besloten de Nitraatrichtlijn niet te herzien, ook de norm van 170 kilogram stikstof per hectare uit dierlijke mest per jaar blijft daarmee gehandhaafd. In reactie op het verzoek voor een nieuwe derogatie van mijn voorganger, heeft de Commissie aangegeven dat Nederland niet voldoet aan de voorwaarden voor een nieuwe derogatie. De Commissie heeft

daarbij aangegeven dat Nederland nog een grote opgave heeft ten aanzien van de grond- en oppervlaktewaterkwaliteit en benoemt ook de stikstofopgave in Nederland. Zoals aangegeven in de Kamerbrief van 8 april jl. (Kamerstukken II 2025/2026, 33037 nr. 643), zijn er op dit ook moment geen ruimte voor een nieuwe mestderogatie, gezien de stikstof- en waterkwaliteitsopgave die Nederland resteert. Wel ziet het kabinet verwerkte circulaire dierlijke mest in de vorm van Renure als een belangrijk instrument om de Nederlandse landbouw minder afhankelijk te maken van kunstmest. Op 2 maart jl. is de Europese regelgeving voor Renure in werking getreden en op 12 juni jl. is de nationale regeling voor het gebruik van Renure-meststoffen in werking getreden. Hiermee wordt het mogelijk voor agrariërs om onder voorwaarden 80 kilogram stikstof per hectare boven de stikstofgebruiksruimte voor dierlijke mest aan te wenden met goedgekeurde Renure-meststoffen (binnen de totaal stikstofgebruiksnorm). Daarnaast heeft de Commissie in het Actieplan Meststoffen aangekondigd op korte termijn de toepassing van vormen van digestaat als Renure te willen verkennen. Dit traject loopt momenteel en het kabinet wacht de uitkomsten met belangstelling af. Daarbij is eerder aangegeven dat het van belang is dat de milieueffecten goed worden meegewogen bij een eventuele uitbreiding van Renure met een vorm van digestaat.

*<u>Regionale diversiteit en een leefbaar platteland</u>*
*De leden van de BBB-fractie lezen dat de EC aandacht besteedt aan regio's waar veehouderijbedrijven verdwijnen en de economische en maatschappelijke gevolgen daarvan voor het platteland. Deze leden hebben grote moeite met de passage in het BNC-fiche waarin het kabinet deze zorgen vooral op andere lidstaten van toepassing acht, omdat Nederland een relatief hoge veedichtheid heeft. Ook in Nederland kunnen gezinsbedrijven verdwijnen en kunnen dorpen, toeleveranciers en verwerkende bedrijven daarvan de gevolgen ondervinden. Zeker met het door de minister voorgestelde stikstofbeleid is dat een waarschijnlijk scenario. Op welke gegevens baseert het kabinet zijn oordeel dat de door de EC beschreven risico's in mindere mate voor Nederland gelden? Heeft het kabinet deze interpretatie bij de EC getoetst? Zo nee, is de minister bereid dat alsnog te doen? Deze leden vragen hoe de minister voorkomt dat bij de Nederlandse uitwerking van de Europese strategie vooral die onderdelen worden benut die aansluiten op reeds aangekondigd nationaal beleid, terwijl de Europese aandacht voor behoud van veehouderijbedrijven en een leefbaar platteland in Nederland minder gewicht krijgt. Welke concrete mogelijkheden uit de Europese strategie wil de minister benutten om ook Nederlandse regio's waar veehouderijbedrijven onder druk staan te ondersteunen? Hoe gaat hij ervoor zorgen dat Nederlandse veehouders en plattelandsregio's daadwerkelijk in aanmerking komen voor de daarvoor beschikbare Europese middelen?*

Het risico op landverlating lijkt in Nederland beperkt, gegeven dat er een grote vraag naar ruimte is van diverse opgaven en (economische) activiteiten, ook in het landelijk gebied. Het kabinet vindt het mede daarom van belang voldoende rekening te houden met de specifieke nationale omstandigheden en uitdagingen van de verschillende lidstaten, juist om ervoor te zorgen dat de strategie en initiatieven die daarin worden voorgedragen ook aansluiten bij de Nederlandse context. Daarbij is het zo dat ook in Nederland het kabinet aandacht heeft voor een toekomstbestendige sector en een leefbaar platteland. Daartoe vormen ondersteunende maatregelen voor bedrijven en regio's een integraal onderdeel van de aanpak landbouw, natuur en stikstof.

*De leden van de BBB-fractie waarderen het dat de Europese strategie aandacht besteedt aan het psychosociaal welzijn van veehouders. Deze leden wijzen op TABOER als voorbeeld van een laagdrempelige voorziening voor boeren die ondersteuning nodig hebben. Tegelijkertijd vragen deze leden aandacht voor de onzekerheid en zorgen die ingrijpende beleidsvoorstellen bij ondernemers en hun gezinnen kunnen veroorzaken. Hoe betrekt de minister deze gevolgen bij de verdere uitwerking van het nationale stikstofpakket? Welke mogelijkheden biedt de Europese strategie om bestaande Nederlandse voorzieningen voor psychosociale ondersteuning, waaronder TABOER, te versterken en hoe wil de minister daarvoor Europese ondersteuning verkrijgen?*

Nederland hecht groot belang aan de sociale weerbaarheid en het psychosociaal welzijn van agrarische ondernemers. Er komen grote opgaven op ondernemers af; onder meer opgaven op het gebied van stikstof, water en klimaat. Het is belangrijk om hen daarin de juiste ondersteuning en begeleiding te bieden. Met Sociaal Economische Begeleiding (SEB) financiert LVVN het project BoerenPerspectief. Hiermee ontvangen ondernemers begeleiding door een erkend agrarisch bedrijfsadviseur bij het maken van keuzes over de toekomst van het bedrijf. Ondernemers in de gebieden waar grote opgaven liggen kunnen gebruik maken van LVVN-zaakbegeleiding. Zaakbegeleiders zijn door de overheid aangestelde professionals die boeren helpen te navigeren door complexe regelgeving, subsidies en toekomstopties. Dit speelt met name een grote rol bij de aanpak van stikstofreductie en de transitie van het landelijk gebied.
Voor wat betreft psychosociaal welzijn van agrarische ondernemers is TABOER een belangrijk initiatief. TABOER is een onafhankelijk loket dat zich specifiek richt op de mentale gezondheid van boeren, tuinders en hun gezinnen. LVVN financiert en heeft nauwe betrokkenheid bij dit initiatief. Het ministerie verkent de mogelijkheden om binnen het GLB 2028–2034 gebruik te maken van het nieuwe instrument Farm Relief Services. Dit instrument kan bijdragen aan het tijdelijk ontlasten van agrarische ondernemers door vervangende arbeid beschikbaar te stellen. Er loopt een verkenning om af te tasten of dit instrument kan worden ingezet voor agrarische ondernemers die door psychosociale of mentale problematiek tijdelijk niet in staat zijn hun werkzaamheden (volledig) uit te voeren. Daarbij wordt nadrukkelijk gezocht naar aansluiting bij bestaande nationale initiatieven en ondersteuningsstructuren.

*<u>Excellentie, dierenwelzijn en herkenbare herkomst</u>*
*De leden van de BBB-fractie waarderen de Europese aandacht voor dierenwelzijn, maar vragen nadrukkelijk aandacht voor Nederlandse veehouders die al eerder op eigen kosten hebben geïnvesteerd om aan verdergaande nationale eisen te voldoen. Hoe voorkomt de minister dat ondernemers die dergelijke investeringen al hebben gedaan, financieel worden benadeeld wanneer veehouders in andere lidstaten Europese ondersteuning ontvangen om vergelijkbare aanpassingen alsnog door te voeren? Welke mogelijkheden ziet hij om bij de verdeling van Europese middelen rekening te houden met eerdere investeringen en om ook Nederlandse veehouders voor passende ondersteuning in aanmerking te laten komen? Hoe*

*betrekt hij daarbij de Nederlandse inzet op onder meer het voorkomen van het doden van ééndagshaantjes?*

Het staat elke lidstaat vrij om, binnen geldende (staatssteun)regels, eigen keuzes te maken hoe ze producenten willen ondersteunen in de transitie. Nederland kan niet bepalen welke aanpassingen door andere landen, binnen de regels van het GLB (en andere fondsen), gesubsidieerd worden.

*De leden van de BBB-fractie lezen dat de Europese strategie mogelijkheden verkent om de herkomst en kwaliteit van Europese dierlijke producten beter zichtbaar te maken. Deze leden vinden het van belang dat consumenten duidelijk kunnen herkennen wanneer een product afkomstig is van Nederlandse veehouders. Welke mogelijkheden ziet de minister om de Nederlandse herkomst van dierlijke producten in winkels beter zichtbaar te maken, ook wanneer het gaat om samengestelde producten? Hoe gaat hij de Europese voorstellen voor herkomstvermelding en gereserveerde aanduidingen benutten om Nederlandse producenten en consumenten daarbij te ondersteunen?*

Er zijn verschillende mogelijkheden om de Nederlandse herkomst van dierlijke producten in winkels beter zichtbaar te maken. De Europese levensmiddelenverordening 1169/2011 kent regels voor herkomstaanduiding van primaire dierlijke producten als rund-, varkens- en kippenvlees. Daarnaast kennen de handelsnormen onder de Gemeenschappelijke marktordening (verordening (EU) 1308/2013) voor verschillende dierlijke producten specifieke verplichtingen tot herkomstaanduiding en gereserveerde aanduidingen. Uitvoeringsverordening (EU) 2018/775 geeft sinds 2020 meer mogelijkheden voor de aanduiding van herkomst op de verpakking van levensmiddelen, zoals met een vlag, landenvermelding of de tekst 'vervaardigt in (land/regio)'. In de strategie is aangegeven dat de Commissie zal werken aan verwaarding van hogere normen en specifieke kenmerken van de Europese veehouderij door gereserveerde aanduidingen onder de gemeenschappelijke marktordening. wordt de mogelijkheid vermeld om mogelijk met een vrijwillige gereserveerde aanduiding te komen voor Europese excellentie. Als de Commissie een voorstel aan de Raad voorlegt voor herkomstvermelding en/of gereserveerde aanduidingen zal het kabinet hierover een standpunt opstellen en dit als gebruikelijk aan de Kamer voorleggen via een zogenoemd BNC Fiche.

*De leden van de BBB-fractie vragen de minister daarnaast om de aangekondigde Europese stresstest van de vogel- en habitatrichtlijn nader toe te lichten. Wat is het precieze doel en de reikwijdte daarvan? Worden ook de gevolgen van nationale en provinciale maatregelen voor de productiecapaciteit, de investeringsruimte, het concurrentievermogen en de continuïteit van gezinsbedrijven onderzocht? Hoe worden de gevolgen voor de voedselvoorziening en het platteland meegewogen? Wanneer worden de resultaten verwacht, hoe wordt de Kamer daarover geïnformeerd en hoe zal de minister deze betrekken bij de verdere uitwerking van het Nederlandse veehouderijbeleid?*

De Europese Commissie kijkt bij de stresstest naar de uitvoering van de Vogel- en Habitatrichtlijn in de praktijk: wat werkt goed, waar zitten knelpunten en waar kan de uitvoering efficiënter? De stresstest gaat niet specifiek in op de gevolgen van nationale en provinciale maatregelen voor de productiecapaciteit, de investeringsruimte, het concurrentievermogen en de continuïteit van gezinsbedrijven.
De Europese Commissie komt eind 2026 met een eindrapport over de stresstest. Het kabinet zal de uitkomsten zoals gepresenteerd in het eindrapport gebruiken om te beoordelen of en hoe dat betrokken zou moeten worden bij de uitwerking van het veehouderijbeleid.

*De leden van de BBB-fractie vragen de minister waarom het kabinet nu ingrijpende nationale stikstofmaatregelen aankondigt, terwijl de EC een stresstest uitvoert. Het PBL spreekt bij de uitvoering van het nationale maatregelenpakket van een 'opgave van historische omvang'. Ligt het dan niet voor de hand om eerst de uitkomsten van die stresstest af te wachten, zodat de gevolgen voor de Nederlandse veehouderij kunnen worden meegewogen voordat het kabinet verdere besluiten neemt?*

De Europese Commissie kijkt zoals gezegd bij de stresstest naar de uitvoering van de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR) in de praktijk. Het is goed dat hiernaar gekeken wordt, de uitkomst kan leiden tot beter gestroomlijnde uitvoering van de VHR. De stikstof opgave is echter groot en urgent, en zal niet opgelost worden met een beter gestroomlijnde uitvoering van de VHR.

*Het is van belang dat Nederland weer in beweging kan komen. Boeren moeten duidelijkheid krijgen, er moet gewerkt worden aan natuurherstel en vergunningen moeten weer verleend kunnen worden.*

*<u>Europese financiering en verdere Nederlandse inzet</u>*
*De leden van de BBB-fractie vragen tot slot hoe de minister gaat waarborgen dat Nederlandse veehouders daadwerkelijk profiteren van de Europese strategie. Welke Europese middelen zijn of komen beschikbaar voor diergezondheid, vaccinatie, monitoring, innovatie, robotisering, mestvergisting, dierenwelzijn, risicobeheer en ondersteuning van het platteland? Welke van deze middelen zijn ook voor Nederlandse veehouders toegankelijk, welke aanvragen zijn al gedaan en welke concrete stappen gaat de minister zetten om Nederlandse ondernemers en organisaties te helpen bij het verkrijgen van deze financiering?*

De onderhandelingen over het Meerjarig Financieel Kader 2028-2034 zijn nog gaande, daarmee is het nog niet duidelijk welke Europese middelen beschikbaar komen voor deze doelen. Het aan Nederland toebedeelde GLB-budget zal via het NRPP worden ingezet. De planvorming hiervoor gaat de komende maanden van start, uw Kamer zal hier nader over worden geïnformeerd. Daarnaast wordt er in het kader van het Meerjarig Financieel Kader 2028 -2034 ook nog onderhandeld over het Europees concurrentievermogenfonds (ECF) en Horizon Europe. Via deze fondsen zal de Europese Commissie in de toekomst middelen beschikbaar stellen voor innovatie in de landbouwsector.

*De leden van de BBB-fractie wijzen erop dat Nederland nettobetaler is aan de EU, terwijl Nederlandse boeren gemiddeld het kleinste aandeel van hun inkomen uit landbouwsubsidies ontvangen van alle Europese boeren. Bovendien bestaat een belangrijk deel van dat geld uit betalingen voor ecosysteemdiensten die zij leveren. Tegen die achtergrond vinden deze leden het onverteerbaar als Nederland grote bedragen aan publiek geld uitgeeft om veehouderijen in eigen land te beëindigen, terwijl Nederlandse belastingbetalers via de Europese begroting ook bijdragen aan de bouw of uitbreiding van veehouderijen in andere lidstaten.*

Nederlandse boeren verkrijgen over het algemeen hun inkomen vanuit de markt. Dat geeft de sterke positie van de Nederlandse boeren aan. Met het GLB wordt in Nederland getracht die positie te ondersteunen met bijvoorbeeld betalingen voor ecosysteemdiensten, investeringen en kennis en innovatie zodat boeren ook op lange termijn duurzaam kunnen ondernemen. Andere lidstaten kunnen hierin eigen afwegingen maken.

De beëindigingsregelingen voor veehouderijlocaties hebben tot doel de stikstofemissie te reduceren met het oog op natuurherstel waardoor ook de natuurvergunningverlening weer op gang komt. Het weer mogelijk maken van natuurvergunningverlening is van groot belang voor de Nederlandse economie en dus ook voor de agrarische sector zelf. Indien elders in de EU ruimte is voor de ontwikkeling van economische activiteiten is dat niet strijdig met de inzet om de stikstofproblematiek in Nederland aan te pakken.

*De leden van de BBB-fractie zijn er mordicus tegen dat met publiek geld Nederlandse familiebedrijven verdwijnen, terwijl met datzelfde publieke geld elders in Europa nieuwe veehouderijcapaciteit wordt opgebouwd. Zeker niet als die bedrijven dan vervolgens ook nog eens concurreren met onze eigen veehouders, omdat hun zwaar gesubsidieerde bedrijven voedsel produceren dat ook bij ons op de markt komt. Kan de minister inzichtelijk maken in hoeverre Europese middelen worden ingezet voor de oprichting of uitbreiding van veehouderijen in andere lidstaten? Hoe voorkomt de minister dat het nationale beleid en de Europese veehouderijstrategie tegen elkaar in werken, waardoor Nederlandse boeren en burgers eerst betalen voor de beëindiging van veehouderijen in eigen land en vervolgens betalen voor de opbouw van veehouderijen elders in Europa?*

Inzet van Europees GLB-budget is gebonden aan bepaalde instrumenten met vaste regels om de interne EU-markt te beschermen en productie niet te stimuleren. Er is geen overzicht bekend met oprichting of uitbreiding van veehouderijen elders in Europa in dit kader.

De nationale beëindigingsregelingen zijn onderdeel van een breder pakket aan generieke maatregelen die tot doel van het pakket hebben om in 2035 een emissiereductie te realiseren van 42-46% ten opzichte van 2019. Hiermee moet natuurherstel worden bevorderd en vergunningverlening weer loskomen, wat goed is voor de Nederlandse economie. Het stimuleren van economische ontwikkeling elders in

**Directoraat-generaal Agro**
Directie Dierlijke Agroketens en Dierenwelzijn

**Ons kenmerk**
DGA-DAD / 108664833

Europa kan los hiervan ook plaatsvinden. Het kabinet ziet geen strijdigheid tussen deze Europese strategie en het nationale beleid. Het idee van Europese samenwerking is ook dat economische activiteiten daar plaatsvinden waar dat onder andere met inachtneming van bescherming van natuur het beste kan.

Jaimi van Essen
Minister van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur

Silvio P.A. Erkens
Staatssecretaris van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur